

Publicatieserie Stichting Oud-Katholiek Seminarie

<https://hdl.handle.net/1874/451897>

DRS. F. SMIT

DE FUNDATIES VAN
SASBOUT EN PIETER VAN DER DUSSEN
TE DELFT (1622 - 1752)

Bijdrage tot de geschiedenis van
de katholieke armenzorg
in de 17e en de 18e eeuw

Publicatieserie Stichting Oud-Katholiek Seminarie nr. 16 - 1987

Oct. 2 L

[The body of the page contains extremely faint and illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the document. The text is too light to be transcribed accurately.]

1912

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1912

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

[The page contains extremely faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is too light to transcribe accurately.]

rec
Dep

16
TS oct 6892

DRS. F.SMIT

55

DE FUNDATIES VAN SASBOUT EN PIETER VAN DER DUSSEN
TE DELFT (1622 - 1752)

Bijdrage tot de geschiedenis van de katholieke
armenzorg in de 17e en de 18e eeuw.

BIBLIOTHEEK DER
RIKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

Deze Delftse studie is in
dank opgedragen aan mijn
goede vriend Jan Jacobs.

F.Smit

Publicatieserie Stichting Oud-Katholiek Seminarie nr. 16 - 1987

RIKSUNIVERSITEIT UTRECHT

1260 7028

25 Oct 1952

73

1952.10.25

RECEIVED
1952.10.25

1952.10.25

1952.10.25

RECEIVED
1952.10.25

1952.10.25

1952.10.25

1952.10.25

1952.10.25

INLEIDING

Omdat ook na de Reformatie de armenzorg nog voor een belangrijk deel op de konfessionele schouders drukte, ging het er voor de katholieken om bij de andere kerkgenootschappen op dit punt niet achter te blijven, wilden zij de mogelijkheid van betere bedeling elders als motief tot geloofsafval couperen[1]. Zo werden uit deze omstandigheden niet alleen armbesturen geboren, maar werden ook door partikulieren fundaties voor de armenzorg gesticht.

In zijn studie over Jan Baptist Stalpart van der Wiele, pastoor te Delft (1579-1630), noemt Mensink als verreweg het belangrijkste geslacht dat deze pastoor in zijn delftse parochie aantrof de zeer uitgebreide familie Van der Dussen[2], en met name de broers Sasbout en Pieter van der Dussen[3]. Deze twee broers hebben beiden een fundatie voor het onderhouden van katholieke priesters en voor hulpverlening aan katholieke armen te Delft gesticht.

Van Voorst van Beest noemt in zijn "De Katholieke Armenzorg te Rotterdam" de belgische ridder Claudius Roelants die in 1734 goederen schonk aan de twee rotterdamse regulerende staties. Deze goederen waren afkomstig van genoemde Pieter van der Dussen en door vererving in het bezit van Roelants gekomen[4].

In zijn standaardwerk over het schisma Rome/Utrecht, "Joan Christiaan van Erckel (1654-1734)"[5], noemt Jacobs het geslacht Van der Dussen, waarvan leden tot de parochie van Van Erckel behoorden, niet. Dit heeft als reden dat de archiefstukken met betrekking tot deze fundaties pas later zijn gevonden. Schrijven over de delftse katholieken in de 17e en de 18e eeuw is echter moeilijk zonder gebruik te maken van de publikaties van Jacobs.

Deze kleine studie wil een bijdrage zijn om te komen tot een meer omvattend overzicht van de inspanningen welke katholieke mannen en vrouwen zich na de Reformatie getroost hebben om hun priesters te verzorgen en aan armen hulp en ondersteuning te verlenen.

-
- [1] P. Polman, Katholiek Nederland in de achttiende eeuw, Hilversum 1968, dl. I, 111.
- [2] B.A. Mensink, Jan Baptist Stalpart van der Wiele, advocaat, priester en zielzorger, 1579-1630, Bussum, 94-96;
D. van Hoogstraten - J.L. Schuer, Groot Algemeen Historisch, Geographisch, Genealogisch en Oordeelkundig Woordenboek, V, Bijvoegsel, Amsterdam, Utrecht, 's-Gravenhage 1735, 126-135.
- [3] Mensink, 94-95, 137-138.
- [4] C.W. van Voorst van Beest, De Katholieke Armenzorg te Rotterdam in de 17e en de 18e eeuw, Rotterdam 1955, 91-92.
- [5] J.Y.M.A. Jacobs, Joan Christiaan van Erckel (1654-1734), Pleitbezorger voor een locale kerk, Amsterdam 1981.

KATHOLIEK LEVEN BINNEN DELFT NA DE REFORMATIE

Van een snelle en vooral grondige calvinisering is in Delft na 1572 geen sprake geweest. Weliswaar werden de katholieken er juist zoals elders tot tweederangs burgers gedegradeerd, doch dit leidde niet tot een totale afbraak van de katholieke gemeenschap. Integendeel, de Prinsenstad vormde samen met Haarlem één van de centra vanwaaruit kort nadien, althans in het Hollandse, een langzame wederopbloei en reorganisatie van het katholieke leven op gang kwam. Verantwoordelijk hiervoor was o.a. Sasbout Vosmeer, delftenaar van geboorte en zoon van een vooraanstaand magistraat. Vanaf 1583 oefende hij als sekulier priester min of meer klandestienielijk zorg uit vanuit zijn ouderlijk huis "de swarte eenhoorn" bij de Oude Kerk. Ook dient in dit verband gewezen te worden op de rol van de jezuiteten. In 1592 kwamen leden van deze orde naar het noorden. Eén van hen, Cornelis Duyst, vestigde zich op het delftse bagijnhof. Hoewel de resultaten van deze pioniersarbeid niet al te hoog mogen worden aangeslagen, vormden ze voor paus Clemens VIII aanleiding Sasbout Vosmeer in 1592 aan te stellen tot apostolisch vikaris. Daarmee kreeg deze de opdracht om namens de paus die gebieden van de Nederlanden te besturen, waar het calvinisme de overhand had gekregen. In 1602 werd Sasbout tot bisschop gewijd. Naar buiten toe kreeg hij echter niet de titel van bisschop van Utrecht of Haarlem, maar werd hij titulair-aartsbisschop van Philippi. Dit om moeilijkheden van de kant van de wereldlijke overheid te vermijden. Maar wat aanvankelijk als tijdelijk was bedoeld, werd onder zijn opvolgers - Rovenius, De la Torre en De Metz - geleidelijk aan de permanente situatie. Dit impliceerde, dat de utrechtse kerkprovincie, althans in de ogen van de romeinse kurie, tot een missiegebied was geworden. De aanduiding "Hollandse Zending" in officiële romeinse akten moge dit illustreren. Die verandering van status - ontegenzeggelijk een degradatie - die in de eerste helft van de 17e eeuw zijn beslag kreeg, had allerlei consequenties, ook op lager niveau. Voor de delftse situatie betekende dit ondermeer dat de oude parochiestrukturen van voor de Reformatie niet werden hersteld[1].

In het algemeen mag wel worden gesteld, dat na de totstandkoming van het Twaalf-jarig Bestand in 1609 de toestand voor de katholieken in met name Holland en Utrecht en zeker in een aantal steden aldaar iets gunstiger was geworden.

Dit alles nam niet weg, dat een recalcitrerende predikant of een fanatieke schout die de plakkaaten van de Hollandse Staten tot op de letter wilde uitvoeren, het de katholie-

[1] J.Y.H.A. Jacobs, Katholiek leven binnen Delft, 1650-1813, in: De Stad Delft, cultuur en maatschappij van 1667 tot 1813 (in de catalogus bij de tentoonstelling, december 1981), 78.

ken erg moeilijk kon maken, ook al liet de magistraat zich meesttijds door een grote mate van tolerantie leiden. Aan de akties tegen de katholieke geestelijken kwam zelfs na 1648 geen definitief einde, waardoor de situatie voor de betrokkenen eigenlijk steeds onzeker bleef. De meeste hinder ondervond de katholieke gemeenschap van Delft echter van de recognitiegeden, die zij in een grote variëteit en bij zeer uiteenlopende gelegenheden aan de justitieambtenaren moest betalen om zich van een behoorlijk ongestoorde uitoefening van haar godsdienstig leven verzekerd te weten[2].

Rond 1650 konden de op dat moment 5000 delftse katholieken beschikken over drie schuilkerkjes. Twee daarvan, beide daterend uit de periode 1630-1650, lagen op het bagijnhof. Ze waren toegewijd aan St.Hippolytus en St.Ursula en ze werden bediend door sekulieren. Het derde kerkje, gesticht omstreeks 1617, was gevestigd in een oud pakhuis aan de Oude Langendijk achter de Markt, een plek die sindsdien ook wel betiteld werd als "in de Papenhoek". Het werd geleid door jezuiten en had als patroonheilige St.Jozef. Geen van de drie kerkjes vormde echter het centrum van een territoriale parochie met duidelijk afgebakende grenzen, zoals voor 1572 het geval was geweest met de beide parochiekerken van Hippolytus en Ursula. De hoofdbedienaar van elke kerk verzorgde enkel een bepaalde, niet nauw omschreven groep gelovigen. Elke gelovige kon dus in principe kerken bij de priester, die hem het best beviel. Dat hierdoor bij de diverse pastoors gevoelens van rivaliteit ontstonden, is begrijpelijk.

Deze rivaliteit tussen enerzijds sekulieren en anderzijds jezuiten, werd nog eens versterkt door een meningsverschil omtrent de status van de ordesgeestelijken. De sekulieren stonden op het standpunt, dat zij de vaste zielzorgers in de noordnederlandse kerk waren. In hun ogen waren de jezuiten - en trouwens ook de andere regulieren - slechts missionarissen, die geduld mochten worden zolang er nog een tekort aan wereldheren was. De jezuiten poneerden daartegen, dat met de invoering van de missiestatus m.b.t. de nederlandse kerk aan de regulieren een grote mate van bewegingsvrijheid was gegeven ten behoeve van pastorale activiteiten. Zij waren zelfs van oordeel, dat zij zich nauwelijks behoefden te storen aan de richtlijnen van de apostolische vikarissen, omdat zij eigen missieoversten bezaten, aan wie zij verantwoording verschuldigd waren. Spanningen n.a.v. de kerkrechtelijke positie van de regulieren deden zich uiteraard niet slechts in Delft en Delftland voor. Wel viel op, dat Delft in dit opzicht erg vaak in het nieuws kwam[3].

[2] J.Y.H.A.Jacobs, Joan Christiaan van Erckel(1654-1734), 32-33.

[3] J.Y.H.A.Jacobs, De Stad Delft, 78-79.

In augustus 1612 had de sekulier Bernardus van Steenwijk het tijdelijke met het eeuwige verwisseld, een half jaar na de jezuiet Duyst. Joannes Stalpart van der Wielen, die sinds 1611 ambulante missionaris in Den Haag, Delft, Rotterdam en Schiedam was, stond nu voor de taak tijdelijk Delft te verzorgen tot er een opvolger zou zijn benoemd. Zelf had hij zich in het jaar dat hij in Holland arbeidde bij de delftenaren sympathiek weten te maken. De benoeming van een opvolger was allereerst een zaak voor de delftenaren zelf. De apostolisch vikaris kon niet vrij te werk gaan, hetgeen op zichzelf niet verwonderlijk was. Immers in de middeleeuwen werkte bij het verlenen van een pastoraat als regel een patronus of collator samen met de kerkelijke autoriteiten. Deze patronus koos de persoon aan wie hij de kerk wilde geven en stelde hem voor aan de aartsdiaken - slechts bij hoge uitzondering aan de bisschop - waarna deze de voorgestelde het geestelijk ambt, de zielzorg, placht te verlenen. De patroni waren in het merendeel van de gevallen leken. In een dergelijke traditie is het al niet onbegrijpelijk dat Sasbout de notabelen raadpleegde. Daarenboven was de vikaris in de moeilijke omstandigheden van de hollandse kerk te zeer van de gezindheid van de gelovigen afhankelijk om niet met hun wensen en verlangens rekening te moeten houden. Daarom stelde Sasbout gewoonlijk een aantal priesters voor waaruit zij konden kiezen. Welke geestelijken dat in dit geval zijn geweest, is niet bekend, maar de gelovigen spraken hun voorkeur uit voor Stalpart van der Wielen, die daarop in een brief van 8 oktober 1612 door Sasbout werd benoemd. Of liever, Stalpart werd gevraagd of hij met de benoeming akkoord ging[4]. Deze brief was door Sasbout te Keulen gedateerd en werd door hem aan Suitbertus Purmerent meegegeven[5]. Stalpart was echter door ziekte voorlopig niet in Delft aanwezig. Pas tegen de vasten van het jaar 1613 kwam hij te Delft, maar bracht nog een deel van het jaar door in de Ardennen voor het herstel van zijn gezondheid[6]. Tijdens zijn langdurige afwezigheid was Delft allerminst van sekuliere hulp verstoken. Er waren zelfs twee wereldgeestelijken die zijn arbeid konden overnemen. De ene was Suitbertus Purmerent[7], de zoon van de invloedrijke haagse advocaat mr. Hendrik Pietersz. Purmerent. Met zijn tweelingbroer Pieter was Suitbertus in 1610 te Keulen tot

- [4] B.A.Mensink, Jan Baptist Stalpart van der Wiele, 91; R.R.Post, Kerkelijke verhoudingen in Nederland voor de reformatie, Utrecht/Antwerpen 1954, 81 vv.
- [5] L.C.Michiels, Stalpaerts benoeming tot pastoor van Delft, Bijdragen voor de geschiedenis van het Bisdom Haarlem (afgekort: BBH), dl.40 (1921), 361-369.
- [6] B.A.Mensink, 97.
- [7] Suitbertus Purmerent, * Den Haag 4.12.1587, + Delft 3.2.1650, zoon van Mr.Hendrick Purmerent, advocaat te Den Haag, en Johanna Keij, uit het oude geslacht Albert Foreest van Schouwen. >>

priester gewijd. Eind 1612 werd hij tot helper te Delft benoemd. De tweede helper was Johannes Simonis of Simons uit Groningen, die in 1603 te Keulen als nieuweling van het college Alticollense was ingeschreven en eveneens in 1610 op zesentwintigjarige leeftijd tot priester was gewijd. Hoewel beide priesters bij de inwoners van de stad in de smaak vielen, klaagden de delftenaren er bij de vikaris over dat Simons bij hen kwam, terwijl zij al met Suitbertus tevreden waren. Bij Sasbout speelde echter een rol dat de delftenaren ongerust waren over hun nieuwe pastoor en meende naar de beschikbare mogelijkheden te moeten handelen, daar hij vreesde dat men anders de hulp van de jezuiten zou inroepen. Behalve de delftse katholieken waren ook de beide priesters aanvankelijk allerminst met de situatie ingenomen. Simons werd in 1614 dan ook pastoor te Groothuizen, Ursum en Avenhorn op het groningse platteland.

Het is gewenst hier nader in te gaan op de juridische verhouding van Stalpart tot de andere priesters te Delft, met name tot Suitbertus Purmerent. Sasbout stond voor de moeilijkheid de kerkelijke organisatie in de opstandige gewesten weer geheel opnieuw te grondvesten, hoezeer deze naar zijn inzicht theoretisch nog intact gebleven mocht zijn. Nu valt het uit enkele van zijn brieven bijzonder sterk op hoezeer hij bij zijn maatregelen allereerst lette op het praktisch nut, van strikt pastoraal standpunt uit gezien. Sasbout beoogde daarbij zeker niet een herstel van de feitelijke toestand van vroeger. Vroeger waren er twee parochies geweest, de Kippolytus en de Ursula. In 1599 en evenzo in 1612 benoemde hij echter maar één pastoor. In 1599 zal wel hetzelfde praktische motief gegolden hebben dat in 1612 van kracht was: de gelovigen van de beide parochies waren niet meer uit elkaar te houden. Wat hij later overal trachtte door te voeren, zag hij reeds hier als de beste oplossing. De apostolisch vikaris wilde nl. dat overal een pastoor als pastor primarius de opperleiding had, van wie alle andere zielzorgers afhankelijk waren. Zo zou er, meende hij, een grotere eenheid en nauwere eensgezindheid te verkrijgen en te handhaven zijn tussen gelovigen en priesters. We mogen echter ook wel veronderstellen dat Sasbout in de eigenaardige en eigenlijk zonderlinge konstruktie die hij schiep, tevens een middel zag om de reguleren aan banden te leggen en onder zijn gezag te houden of te krijgen. Elke pastor primarius was immers

- >> Studeerde met zijn tweelingbroer Pieter te Leuven; beiden werden op dezelfde dag in 1610 te Keulen tot priester gewijd. Licentiaat in de godgeleerdheid, 3.3.1621 kanunnik van St. Pieter te Utrecht, 1612 als helper van Stalpart van der Wielen naar Delft, 1615 rector van het bagijnhof en van het Sint-Agathaklooster, 1647-1650 pastoor te Delft. I. Walvis, Goudsche Kerckzaaken, dl. II, boek I, het jaar 1615.

steeds een sekulier en de zaak van de apostolisch vikaris van harte toegedaan. Wel kregen ook de andere priesters in zo'n plaats van Sasbout vaak de drie pastorale bevoegdheden, dopen, huwelijken inzegenen en het h.olielesel toedienen. In Delft ontvingen zowel Suitbertus Purmerent als de jezuiet Makebljide deze bevoegdheden, maar zij moesten de pastor primarius als zodanig erkennen en hem bijvoorbeeld de namen van de gedoopten en gehuwden geven. Bij afwezigheid werd Stalpart door Purmerent vervangen, maar deze was in de ogen van zijn overste dus slechts "zo iets" als kapelaan. Kanoniek achtte Sasbout zijn functie, te oordelen naar zijn verduidelijking, niet.

Feitelijk had Purmerent de zorg over de bagijnen en over de zusters van het vroegere Sint-Agathaklooster van Stalparts voorganger overgenomen. Maar pas in juli 1615 kreeg hij van de opvolger van Sasbout, Philippus Rovenius, officieel de benoeming tot rector en moderator van het bagijnhof en van het Sint-Agathaklooster[8] alsmede de officiële bevoegdheid de pastoralia in Delft en omsteken "ad instar pastoris" (in plaats van de pastoor) uit te oefenen, en al het andere te doen wat rechtens of krachtens gewoonte hen, aan wie de pastorale functies werden toevertrouwd, toekwam, mits hij met de pastor primarius en aartspriester in goede verstandhouding bleef en hem eerde in die punten waarin het passend was. Toch verklaarde Purmerent reeds op 25 oktober 1613 aan de apostolisch vikaris dat hij de munia pastoralia uitoefende, terwijl in een volgende brief blijkt dat hieronder in ieder geval doop en huwelijk vielen. De namen gaf hij dan door aan Stalpart, zoals hij verplicht was. Al is het op zichzelf mogelijk dat deze drievoudige benoeming geschiedde met het oog op de onderlinge moeilijkheden die er tussen beide sekulieren waren ontstaan, veel waarschijnlijker is het dat de organisator Rovenius de verhoudingen ook juridisch helder in authentieke akten wilde bepalen. Tevens sprak zeer duidelijk de tendens mee de hiërarchie zoveel mogelijk te herstellen en intact te houden. Maar wat bij Rovenius duidelijk is, hoeft dat nog niet te zijn bij Sasbout. Voor Sasbout sprak in hoofdzaak de pastorale zorg. Sasbouts plan heeft op de duur schipbreuk geleden. Aanvankelijk had ook Rovenius Sasbouts opzet nog trachten te handhaven, maar het leverde in de praktijk zoveel moeilijkheden op dat hij er tenslotte van was afgestapt door aan elke parochie van een stad weer een eigen pastoor te geven[9].

[8] Eind 1572 werd de ongeveer zestig nonnen die in het Sint-Agathaklooster verbleven, geen haar gekrenkt. Zij konden zelfs in alle rust in de zuidelijke vleugel van het luisterrijke gebouwencomplex blijven wonen. De kerkgemeenschap is na 1575 overigens langzaam uitgestorven.

J.Y.H.A.Jacobs, Joan Christiaan van Erckel, 30, 483.

[9] B.A.Mensink, 99-105.

Wat betreft zijn huisvesting en inkomsten is Stalpart de dupe geworden van zijn ziekte, want Purmerent had het huis en de inkomsten op het bagijnhof, waar Stalparts voorganger, Bernardus van Steenwijk, had gewoond, overgenomen. Tijdens Stalparts ziekte was Suitbertus voorlopig de enige sekulier te Delft, daar Simons nog niet was aangekomen. Purmerent betrok nu de woning die voor de nieuw te komen sekulier openstond. De katholieken op het bagijnhof hielden Suitbertus Purmerent in feite niet voor een kapelaan maar beschouwden hem althans heel spoedig voor de opvolger van Van Steenwijk op het bagijnhof. Dit blijkt later duidelijk uit de moeilijkheden die Stalpart met de bewoners van het bagijnhof had. Purmerent genoot tevens de inkomsten die voor de sekulier op het bagijnhof bestemd waren geweest. Pas sinds het einde van 1616 had ook Stalpart een eigen huis op het bagijnhof, dat hij met grote kosten dank zij de welwillendheid van enige katholieken liet inrichten. In dit huis liet hij op zeker moment met verlof van de stedelijke overheid een kamer als privékapel inrichten. Het is sindsdien altijd pastorie gebleven, gelijk zijn bedoeling was geweest en sinds het schisma Rome-Utrecht pastorie van de oud-katholieke parochie.

Terwijl Stalpart in Den Haag ziek lag ontving hij een brief van de vikaris-generaal Johannes Wachtelaar te Utrecht, gedateerd 3 oktober 1613, waarin hem werd medegedeeld dat hij benoemd was tot aartspriester. Deze benoeming dient men te beschouwen als een voorziening in de vakature, ontstaan door de dood van Bernardus van Steenwijk[10]. Na de dood van Stalpart van der Wielen op 29 december 1630 werd niet Purmerent tot diens opvolger aangesteld maar Johannes Benom[11]. Purmerent werd op 10 februari 1631 wel aangesteld tot deken of aartspriester over Delft, Rotterdam, Schiedam en de omliggende plaatsen[12].

Benom heeft het aangedurfd, in weerwil van allerlei reformatorische protesten en "ter voorziening in het verval, aangerigt door weer en wind" een kerkje in te richten op de bovenverdieping van Stalparts voormalige woning. Hiermee kwam het bagijnhof weer in het bezit van een kerkelijk centrum, al was dat niet meer enkel voor de bagijnhofbewoners, maar ook voor katholieken van elders[13].

[10] B.A.Mensink, 106-107.

[11] Johannes Benom, * Utrecht, + Gouda 19.6.1647, 1627-1631 pastoor te Dudewater, 1631-1647 pastoor te Delft

[12] B.A.Mensink, 113;

J.Bruggeman, Inventaris van de archieven bij het metropolitaan kapittel van Utrecht van de rooms-katholieke kerk der oud-bisschoppelijke clerezie (afgekort: OBC), 's-Gravenhage 1928, nr. 560, Protocol van G.van Moock, 10.2.1631; nr. 726, Akte van aanstelling door Rovenius tot aartspriester van Delft, Rotterdam, Schiedam c.a., 10.2.1631.

[13] J.Y.H.A.Jacobs, Joan Christiaan van Erckel, 33.

Na de dood van Benom op 19 juli 1647 werd Suitbertus Purmerent pastoor van de Hippolytusparochie en Johannes de Bout pastoor van de Ursulaparochie met als kerkelijk centrum de pastorie en kerkje van Benom. Purmerent, wiens pastoraat tot 1650 duurde, heeft op zijn beurt, evenals Benom dit had gedaan, één van de bagijnhuisjes tot kerk laten verbouwen. Nu beide kerkjes hun eigen pastoor hadden was hiermee in feite de situatie hersteld zoals deze voor de Reformatie had bestaan: twee kerken met ieder een eigen pastoor[14].

[14] J.Y.H.A.Jacobs, Joan Christiaan van Erckel, 33-34;
J.H.A.Thus, De toestand der katholieken te Delft tot en met de stichting van de nieuwe Sint-Hippolytuskerk in 1796, BBH, dl.27 (1903), 453-455.

DE STICHTERS VAN DE FUNDATIES VAN DER DUSSEN

Al was Purmerent tot 1647 geen pastoor, de katholieken op het bagijnhof beschouwden hem, zoals reeds gezegd, wel als hun pastoor. Hij was de biechtvader van Sasbout van der Dussen blijkens diens testament van 18 augustus 1633 [1]. Het zeer uitgebreide geslacht Van der Dussen behoorde tot één van de belangrijkste van de katholieke gemeenschap in Delft. Er was echter ook een belangrijke protestantse tak[2]. De Van der Dussens onderhielden zowel met de seculiere als met de reguliere geestelijken goede contacten. Toen in de twintiger jaren van de 17e eeuw de verhouding tussen de regulieren en de sekulieren tot een nieuw dieptepunt daalde, werden door de jezuiten in allerlei steden ondertekende getuigenissen verzameld ten gunste van hun optreden of ten nadele van de sekulieren. Ook van Delft zijn althans enkele van die getuigenissen bewaard. Een eerste, gedagtekend 1 maart 1621, werd door zestien handtekeningen bekrachtigd, o.a. van de twee advocaten Sasbout van der Dussen en zijn broer Pieter van der Dussen. Het gaf slechts hoog op van de onbaatzuchtige arbeid van de jezuiten. Een tweede, van 14 juli 1623, ging nog een stap verder en ageerde onmiddellijk tegen de vermeende aanspraken van de sekulieren, met name van de pastoors. Dit zal de reden geweest zijn waarom hier de handtekeningen van de twee Van der Dussens ontbreken, die met de sekulieren relaties onderhielden, evenals in een derde getuigenis van diezelfde dag, dat zich speciaal richtte tegen de door de sekulieren gehandhaafde rechten en tegen het weigeren van de pastoralia aan de jezuiten te verlenen en zich met instemming plaatste achter de besluiten van de Propaganda[3].

Sasbout en Pieter van der Dussen waren zonen uit het huwelijk van mr. Cornelis van der Dussen en diens tweede vrouw Cornelia van Beaumont[4]. Sasbout van der Dussen trouwde

[1] Archief Oud-Katholieke Parochie te Delft (afgekort: O.K.Delft), Boeck van de twee fundatien van Sasbout en Pieter Cornelissen van der Dussen behoort tot de pastorij van St.Ursula op t begijnhof T.Delft, 1-2 vs., test. 18.8.1633, nots. Hendrick Adriaensz. Vockestaert.

[2] B.A.Mensink, 94-95.

[3] In 1622 werd de Congregatie van de Propaganda opgericht, een grote missiecentrale, belast met de verzorging van de kerken in "de missielanden", waartoe voortaan ook de Nederlanden werden gerekend. De overheden van de Sociëteit van Jezus waren hoogstwaarschijnlijk aan de stichting niet vreemd.

[4] Cornelis van der Dussen, * Delft, + Delft 4.2.1596, raad en burgemeester van Delft, tr. 1. Elisabeth Duyst van Voorhout, + 3.1.1570, dr. van Dirck Duyst van Voorhout en N. van Santen, >>

in 1614 met Anna van der Hooch. Dit huwelijk bleef kinderloos. Hoewel verschillende bronnen het jaar 1617 als het sterfjaar van Sasbout van der Dussen opgeven, dateert zijn testament van 18 augustus 1633 [5].

Op 18 augustus 1633 maakt Sasbout van der Dussen voor notaris Vockestaert[6] zijn testament. Hij bepaalde dat zijn erfgenamen of erfgenaam een som van 4000 gulden "van 40 grooten vlaems de gulden" zouden beleggen op " 't gemeene landt" van Holland of West-Friesland of op enige andere steden of partikuliere personen "versekert op vrije en allodiale landen". De erfgenamen moesten jaarlijks 25 gulden van de rente van dit kapitaal aan zijn biechtvader Suitbertus Purmerent of aan degene die bij zijn overlijden zijn biechtvader was geven. Deze uitkering zou gedurende het gehele leven van zijn biechtvader gebeuren[7].

>> tr. 2. Delft 24.10.1582 Cornelia van Beaumont Anselm-dr., + Delft 12.4.1612, dr. van Anselm Pietersz. van Beaumont en Maria Wagewijn.

Mensink, blz. 95, vermeldt onjuist dat Pieter van der Dussen uit het eerste huwelijk van Cornelis geboren zou zijn. Jhr. mr. E.B.F.F. Wittert van Hoogland, Geschiedenis van het geslacht Wittert (afgekort: Wittert van Hoogland), 's-Gravenhage 1904, 1191.

[5] Sasbout van der Dussen, * Delft 1587, + Delft verm. voor 1650, zoon van Cornelis van der Dussen en Cornelia van Beaumont, tr. 13.7.1614 Anna van der Hooch, dr. van Dirk van der Hooch en Maria Sasbout Pietersdr. Wittert van Hoogland, 1192. Wittert van Hoogland vermeldt het overlijden van Sasbout van der Dussen op 10.10.1617. Dit is onjuist, want op die datum werd Sasbouts vrouw Anna van der Hooch in de Oude Kerk begraven. Op 22.11.1652 werd in de Oude Kerk een Sasbout van der Dussen, wonende aan de Oude Delft, begraven. Volgens Wittert van Hoogland, 419, betreft het hier een ander.

[6] G.A.Delft, Not.archief, nr. 1575, test. 18.8.1633, Hendrick Adriaensz. Vockestaert, * Delft 25.11.1585, + Delft 8.9.1634, zoon van Ary of Adriaen Jansz. Vockestaert, korenkoper te Delft, en Trijntje Loeff, notaris te Delft, tr. 1. Delft 22.2.1615 Digna Wouters van Velthoven, * Delft, + Delft 4.1.1628, dr. van Wouter Anthonisz. van Velthoven, tr. 2. 14.4.1630 Annetje Pauwelsdr. van der Heul, + Delft 15.8.1658, dr. van Paulus van der Heul en de weduwe van Willem Jansz. van Brongen. Uit het eerste huwelijk acht kinderen. Nederlandsche Leeuw 1913, 200-202.

[7] Pastoor Joan Cristiaan van Erckel voegde hieraan later toe dat hetgeen Sasbout van der Dussen beschikt had ten aanzien van Suitbertus Purmerent of zijn latere biechtvader was opgehouden met het overlijden van Purmerent in 1650. Hieruit zou op te maken zijn dat Sasbout van der Dussen reeds voor 1650 was overleden.

O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 3.

Voorts moest aan elk van de twee sekuliere priesters, die binnen Delft werkten, hetzij met de kwaliteit of titel van pastoor of zonder die kwaliteit of titel, maar wel de katholieke gemeente van Delft dienende, ook 25 gulden gegeven worden. Ook aan de pater of paters jezuzieten die binnen Delft van tijd tot tijd hun residentie hadden en eveneens de rooms-katholieke gemeente dienden, moest jaarlijks ook éénmaal 25 gulden worden gegeven. Mocht het voorkomen dat er geen jezuzieten te Delft waren dan ging de 25 gulden naar de sekuliere priesters. Zou het voorkomen dat er noch sekuliere noch reguliere priesters te Delft waren, dan moesten de 75 gulden gegeven worden aan priesters die werkzaam waren in Den Haag, Rotterdam of Leiden, of aan de "catholijke huys-armen" binnen Delft. Dit alles naar het oordeel van degene die dan renteheffer was. De overige 150 gulden rente zouden ten tijde van Suitbertus Purmerent of een andere biechtvader van Sasbout van der Dussen worden verdeeld onder en gegeven aan enige arme of behoeftige priesters binnen Delft of in andere plaatsen, of aan andere arme mensen, of worden besteed voor altaarsieraden, beelden en andere zaken voor de kerkgebouwen. Dit alles eveneens naar het goëddunken van de renteheffer. Na de dood van de biechtvader van Sasbout van der Dussen zouden deze 150 gulden met de 25 gulden vermeerderd worden. Sasbout van der Dussen hoopte dat dit codicil ten eeuwige dage uitgevoerd zou worden. Hij voegde er nog aan toe dat de jaarlijkse rente aan de pastoors uitgekeerd moest worden zonder dat deze daarvoor enige recognitie of kwitantie zouden geven[8]. Daar Suitbertus Purmerent Sasbout van der Dussen kennelijk overleefde, werd bij diens dood de 25 gulden bij de genoemde 150 gulden gevoegd[9]. Pieter van der Dussen werd de eerste beheerder van dit legaat van zijn broer[10].

Pieter van der Dussen woonde naast de ouderlijke woning van de apostolisch vikaris Sasbout Vosmeer "de swarte eenhoorn" in de Voorstraat nabij de Oude Kerk[11]. Hij trouwde in 1621 met Anna van der Stock[12]. Uit dit huwelijk werden de zonen Pieter Pietersz. van der Dussen en Cornelis van der Dussen, die evenals hun vader advokaten werden, alsmede een dochter Cornelia geboren.

[8] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 1-2 vs.

[9] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 3, mededeling van pastoor Joan Christiaan van Erckel.

[10] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 4.

[11] B.A.Mensink, 94.

[12] Pieter van der Dussen, * Delft 8.5.1591, + Delft 16.9.1661, zoon van Cornelis van der Dussen en Cornelia Beaumont, tr. Delft 29.8.1621 Anna van der Stock, * Delft 27.9.1600, + Delft 19.5.1649, dr. van Pieter van der Stock en Margaretha Versteijn.

Wittert van Hoogland, 1192;

D. van Hoogstraten - J.L.Schuer, Bijvoegsel, 135.

Door het huwelijk van Pieter van der Dussen werd de priester Tilman Vosmeer[13], broer van de apostolisch vikaris Sasbout Vosmeer, een oud-oom van Pieter van der Dussen. Immers Elisabeth Vosmeer, een zuster van de broers Tilman, Sasbout en Michiel Vosmeer, trouwde op 8 november 1757 met Servatius Verstejn. De uit dit huwelijk geboren dochter Margaretha Verstejn trouwde met Petrus van der Stock. Een van hun dochters was Anna van der Stock die in 1621 met Pieter van der Dussen trouwde[14].

Pieter van der Dussen voerde in de jaren 1625-1634 een uitvoerige correspondentie met Tilman Vosmeer die te Keulen verbleef[15]. Hij behartigde de financiële zaken van zijn aangetrouwde oud-oom en deelde in diens familiezorgen. Deze waren ook niet gering. De broer van Sasbout, Tilman en Elizabeth Vosmeer, Michiel Vosmeer[16], trouwde op 10 juni 1572 met dispensatie met zijn verwante Maria van Wapenvelt[17]. Uit dit huwelijk werden negen kinderen

[13] Tilman Vosmeer, * Delft 27.4.1556, + Keulen 24.2.1634 zoon van Michiel Vosmeer (13.10.1522-25.5.1605) en Margaretha Sasbout (+ 18.12.1573).

Zie voor Tilman Vosmeer:

P.Gerlach, Het Necrologium van Tilman Vosmeer, BBH, dl. 61 (1946), 149-150;

idem, Familie en jeugdijaren van Sasbout Vosmeer 1548-1563, Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht (afgekort: AAU), dl. 72 (1953), 27-45;

idem, Tilman Vosmeer (1556-1634), Miscellanea Historica in honorem Alberti de Meyer, Leuven/Brussel 1946, 993-1009.

[14] Elisabeth Vosmeer, * Delft 17.4.1550, + Delft 8.7.1623, tr. Utrecht 8.11.1575 mr.Servatius Verstejn, * Brielle, + Utrecht 26.7.1577, raadsheer voor het Hof van Utrecht, later procureur-generaal te Utrecht. Uit dit huwelijk werd 27.7.1576 Margaretha Verstejn geboren die met Pieter van der Stock trouwde; zij waren de latere schoonouders van Pieter van der Dussen. Zie: Bijlage II, Schematisch overzicht van de familie Vosmeer.

[15] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen aan Tilman Vosmeer. De brieven omvatten de periode 17.2.1625 - 14.1.1634. Pieter van der Dussen adresseerde zijn brieven voor Tilman Vosmeer 1625-1628 "Aan den Eersamen Dionys Bakker woonende op de grote bodegasse tegenover de Roos" en 1629-1634 "Aan den Eersamen Pieter van Kame-len over die roos in de groote buttegas".

[16] Michiel Vosmeer, * Delft 23.8.1545, + Delft 17.4.1617 zoon van Michiel Vosmeer en Margaretha Sasbout, tr. 10.6.1572 Maria van Wapenvelt, + Delft 15.11.1597, dr. van Christiaan van Wapenvelt en Catharina Sasbout. Zie voor een biografie en bibliografie van Michiel Vosmeer:

P.Gerlach, Familie en jeugdijaren van Sasbout Vosmeer 1548-1563, AAU, dl.72 (1953), 17-26.

geboren. De jongste zoon Christiaan, over wie in de korrespondentie tussen Tilman Vosmeer en Pieter van der Dussen voortdurend gesproken wordt, wordt in andere publikaties niet genoemd[18]. Deze, geestelijk enigszins gehandicapte, jongeman woonde samen met zijn jongste zuster Margaretha Vosmeer[19]. Het tweetal moest financieel door hun familie van vaders- en moederszijde onderhouden worden [20]. Toen Margaretha op 19 oktober 1627 stierf ging het met Christiaan helemaal mis[21]. Vooral Tilman Vosmeer besteedde veel geld aan hem[22]. In 1632 ging Christiaan in het leger bij Maastricht[23]. Nadat hij ernstig ziek naar Delft was teruggekeerd, vertrok hij na zijn herstel naar zijn garnizoen te Geertruidenberg[24]. Tot groot verdriet en tegenzin van de familie trok hij in 1633 naar zijn bejaarde oom Tilman Vosmeer te Keulen[25]. Pieter van der Dussen waarschuwde zijn oud-oom regelmatig voor de oneerlijkheid van zijn neef[26]. Een andere zorg die Pieter van der Dussen en Tilman Vosmeer deelden betrof een kleinzoon van Tilman Vosmeers broer Michiel, namelijk Michiel Cornelisz. Vosmeer[27].

- [17] P.Gerlach, Het Necrologium van Tilman Vosmeer, 10.6.1572 "cum dispensatione Summi Pontificis Pii 5". Maria van Wapenvelt wordt hier "nostram cognatam" genoemd. Zij was de dochter van Catharina Sasbout en Christiaan van Wapenvelt. Catharina Sasbout was de dochter van Pieter Sasbout, een neef van Michiel Vosmeers grootvader Jan Sasbout (+ 1572).
- [18] B.v. niet in de publikaties van Gerlach en in (J.H.Scheffer), Bronnen voor Heraldiek, 1873, 321.
- [19] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 30.5.1625 aan Tilman Vosmeer. Margaretha Vosmeer, * Delft eind juni 1593, + Delft 19.10.1627. Gerlach, Necrologium, 181.
- [20] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 30.5., 9.7. en 12.9.1625, 8.5., 22.10.1626, 8.1., 5.8. en 26.11.1627 7.4.1628 aan Tilman Vosmeer.
- [21] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 22.10. en 26.11.1627, 7.1.1628 aan Tilman Vosmeer.
- [22] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 9.7. en 12.9.1625, 8.5.1626, 8.1. en 2.7.1627, 7.4. en 2.5.1628 aan Tilman Vosmeer.
- [23] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 20.7.1632 aan Tilman Vosmeer.
- [24] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 23.12.1632, 17.2 en 24.3.1633 aan Tilman Vosmeer.
- [25] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 13.6.1633 aan Tilman Vosmeer.
- [26] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 19.7., 19.8., 27.9., 27.10. en 14.12.1633, 14.1.1634.
- [27] Cornelis Vosmeer, * Delft 1578, 22.5.1647 nog in leven, zoon van Michiel Vosmeer en Maria van Wapenvelt, tr. Cornelia van Royen, vestigt zich in 1639 als notaris te Den Haag, betreft in 1640 het latere pas-toorshuis in de Juffrouw Idastraat. >>

Een zoon van Michiel Vosmeer, Cornelis Vosmeer was gehuwd met Cornelia van Royen. Uit dit huwelijk was Michiel Cornelisz. Vosmeer geboren. Deze verliet in het najaar van 1628 het ouderlijk huis[28] en liet niets meer van zich horen[29]. Ook hij zocht contact met Tilman Vosmeer, zijn oud-oom te Keulen, die tot groot ongenoegen van de familie grote onkosten voor deze jongeman maakte[30]. Michiel Cornelisz. Vosmeer leidde vervolgens een zwervend bestaan en de familie wist op een gegeven moment, ook al door geruchten, niet meer of hij nog leefde[31]. Dit werd ook nog een probleem toen de volle nicht van Tilman Vosmeer, Catharina Gijsbrechtsdr. Muys van Holy[32] bij haar dood (±1631) een beneficium, dat in de familie Sasbout was, aan Michiel Cornelisz. Vosmeer had nagelaten. Daar men te Delft niet wist of Michiel nog leefde, droeg Pieter van der Dussen de verantwoordelijkheid voor dit beneficium op aan Tilman Vosmeer, zijnde het oudste levende lid van de familie[33]. Een maand later, juli 1633, vernam Pieter van der Dussen dat Michiel Cornelisz. ook weer zijn toevlucht bij Tilman Vosmeer had gezocht[34]. De familie beklagde Tilman Vosmeer dat hij op hoge leeftijd opgescheept zat met twee deugnieten, een zoon en een kleinzoon van zijn broer Michiel[35]. In januari 1634 scheen Michiel Cornelisz. plannen te hebben om te Frankfort in het huwelijk te treden [36]. Tilman Vosmeer overleed op 24 januari van hetzelfde jaar, en dan verliezen we zowel Christiaan Vosmeer als Michiel Cornelisz. Vosmeer uit het oog.

-
- >> Uit genoemd huwelijk werd Michiel Cornelisz. geboren. P.Gerlach, AAU, dl.72 (1953), 18; Bronnen voor Heraldiek, 1873, 321; (H.A.Adelaar), Het Oude Pastoorshuis te 's-Gravenhage De Oud-Katholiek 1959, 145-147.
- [28] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 24.10.1628 aan Tilman Vosmeer.
- [29] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 23.7.1632 aan Tilman Vosmeer.
- [30] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 10.2.1632 aan Tilman Vosmeer.
- [31] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 17.2.1633 aan Tilman Vosmeer.
- [32] Catharina Gijsbrechtsdr. Muys van Holy, + ±1631, dr. van Gijsbert Muys van Holy en Agatha Sasbout (* 1519/1520, + 28.6.1606, 86 jaar oud). Agatha Sasbout was een zuster van Margaretha Sasbout, de moeder van Tilman Vosmeer.
- [33] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 13.6.1633 aan Tilman Vosmeer.
- [34] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 19.7.1633 aan Tilman Vosmeer.
- [35] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 27.10.1633 aan Tilman Vosmeer.
- [36] OBC, nr.392, Pieter van der Dussen 14.1.1634 aan Tilman Vosmeer.

Pieter van der Dussen en zijn vrouw Anna van der Stock maakten reeds op 29 augustus 1622 hun testament voor notaris Camerling[37]. Zij testeerden een kapitaal van 8000 gulden, waarvan de rente ieder jaar aan de armen ten goede moest komen. Op 12 oktober 1658 bepaalde Pieter van der Dussen - zijn vrouw was reeds in 1649 overleden - dat bovengenoemd kapitaal en het legaat van zijn broer tot een som van 12.000 gulden in obligaties belegd moest worden. Zijn zoon Pieter Pietersz. van der Dussen[38] zou hem als beheerder van de fundatie opvolgen en na diens dood zijn erfgenaam. Pieter van der Dussen bepaalde overigens nog wel dat zolang zijn dochter Cornelia[39] en zijn andere zoon Cornelis[40] nog in leven mochten zijn, Pieter Pietersz. jaarlijks aan ieder van hen een derde deel van de rente van bovengenoemd kapitaal moest uitkeren. Cornelia

- [37] G.A.Delft, Not. archief, nr.1630 III, test. 29.8.1622 Gerard (Gerrit Michielsz.) Camerling, notaris. Zijn protocol beslaat de periode 1619-1625.
- [38] Pieter Pietersz. van der Dussen, * Delft 13.2.1624, + Delft 18.10.1694, zoon van Pieter van der Dussen en Anna van der Stock, tr. Delft 14.6.1647 Anna Magnus, * Delft, + Delft 21.4.1676, dr. van mr.Constantijn Magnus en Maria van der Hoogh. Wittert van Hoogland, 1192.
- [39] Cornelia van der Dussen, * Delft 1622, + 25.2.1675, dr. van Pieter van der Dussen en Anna van der Stock, tr. 1642 jonker Aert Jan van Renoy, Heer van Spyk, + 12.8.1668, woonde aan de Korenmarkt te Delft, was 21.4.1651 31 jaar oud, zoon van Boudewijn van Renoy en Machteld Sloet. Wittert van Hoogland, 1192.
- [40] Cornelis van der Dussen, * Delft 12.8.1626, begr. Delft 5.12.1705 Oude Kerk, zoon van Pieter van der Dussen en Anna van der Stock, tr. 1. Haarlem 2.8.1653 Eduarda de Kies van Wissen, + Delft 11.8.1684, dr. van Francois de Kies van Wissen Adriaansz. en Anna Wuytiers Govertsdr., tr. 2. 10.10.1685 Margaretha van der Wallen, + Delft 7.1.1693, dr. van Adriaan van der Wallen en Elisabeth van Beest, tr. 3. 20.11.1693 Anna Roemersdr. van Wessel, begr. Delft 24.11.1699 Oude Kerk. Uit dit laatste huwelijk werd nog een zoon Romanus Cornelisz. van der Dussen geboren, later jezuiet te Antwerpen. Wittert van Hoogland, 1186-1187, 1192-1193, waarin een aantal onnauwkeurigheden die hiermee gekorrigeerd zijn. 27.2.1702 verleed Cornelis van der Dussen een akte van voogdij voor notaris Van Leeuwenhoeck te Delft. Hierin stelde hij zijn oom Harman Oem, zijn zoon Pieter en zijn schoonzoon Johan de Kies van Wissen tot voogden aan over zijn minderjarig(e) kind(eren) na zijn overlijden.

en Cornelis mochten dit geld uitgeven overeenkomstig de beschikkingen van de erflaters. Na het overlijden van Cornelia en Cornelis zou het gehele beheer van het kapitaal bij Pieter Pietersz. van der Dussen en zijn nakomelingen komen. Pieter van der Dussen bepaalde ook nog dat wanneer zijn 8000 gulden in waarde verminderd waren of door omstandigheden de rente ervan niet ontvangen kon worden, de beheerders niet verplicht waren om toch aan de armen geld uit te keren[41].

Pieter van der Dussen maakte op 12 oktober 1658 ook nog een nader codicil dat van het eerste afweek. Hij bepaalde dat na zijn dood aan zijn zoon Cornelis niet slechts een derde deel van de jaarlijkse rente gegeven zou worden, maar een derde deel van het kapitaal, d.w.z. 4000 gulden. Cornelis van der Dussen en zijn nakomelingen zouden dit kapitaal blijven beheren, maar bleven ook gehouden aan de bepalingen van de erflaters[42].

Pieter van der Dussen overleed in 1661. Zijn zoon Pieter Pietersz. van der Dussen nam het beheer over 8000 gulden op zich en zijn broer Cornelis van der Dussen over 4000 gulden.

[41] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 5-5 vs., akte 12.10.1658, handschrift van pastoor Nicolaus Broederse naer kopie van J.C. van Erckel uit het boek van Pieter van der Dussen, fol.1. Dit boek is in het archief van de delftse parochie niet meer aanwezig. Deze kopie bevond zich ook in het boek van Agatha Tereza (sic!) van der Dussen, de dochter van Pieter Pietersz. van der Dussen, hetgeen ook niet meer aanwezig is.

[42] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 5 vs. - 6 vs., nader codicil van Pieter van der Dussen.

HET BEHEER VAN DE FUNDATIE DOOR PIETER PIETERSZ. VAN DER
DUSSEN EN ZIJN NAKOMELINGEN

Pieter Pietersz. van der Dussen kreeg het beheer over 4000 gulden van de 8000 gulden die zijn vader gefundeerd had, en over de 4000 gulden van zijn oom Sasbout van der Dussen.

De 4000 gulden van zijn vader bestond uit een obligatie van dat bedrag op het comptoir-generaal[1] te Den Haag. deze obligatie werd op 18 augustus 1662 opgezegd en afgelost. Pieter Pietersz. van der Dussen belegde de 4000 gulden in een obligatie van 6700 gulden, welke hij had op Jan Barthoutse van Winden[2] in de Spijkerstraat te Den Haag. Diens schoonzuster, Lysbeth Ariens, een klopje te Haarlem [3], trad als borg op. In 1668 heeft Lysbeth Ariens voor deze obligatie of rente-brief twee huizen, staande in de Lange Veerstraat, hoek Berkenrodesteeg, en het andere op het bagijnhof, beide te Haarlem, gekocht. In oktober 1672 verkocht Cornelis van Campen als gemachtigde van Lysbeth Ariens het huis op het bagijnhof aan Jan Michielsz. van Nieuwerkerck en het huis in de Lange Veerstraat aan Pieter Pietersz. van der Dussen te Delft[4]. De inkomsten uit het huis in de Lange Veerstraat bestemde Pieter Pietersz. van der Dussen voor de armen. Het huis daalde echter in waarde o.a. door de oorlog die in 1672 met Frankrijk, Engeland, Keulen en Munster uitbrak. Cornelis van Campen verkocht dit huis van Pieter Pietersz. van der Dussen in 1676 aan een bakker voor 2700 gulden, te betalen in mei 1676, en

- [1] Het "comptoir-generaal", "cantoir" of "cantoir-generaal" was belast met het beheer van de financiën van het gewest Holland en is wellicht het beste te vergelijken met het Ministerie van Financiën, maar dan niet voor het hele gebied van de Republiek der Verenigde Nederlanden, maar alleen voor het gewest Holland.
- [2] Jan Barthoutse van Winden, wonende te Den Haag, ondertr. Den Haag 29.1.1645 met Maritje Arents Versteeghe, wonend te Haarlem. 24.3.2664 ondertekenen Jan van Winden, meester schoenmaker, en zijn vrouw Maria Ariens Versteegh (zij tekent als "Verstege") een schuldbekentenis. 21.2.1667 gaf Jan van Winden volmacht om een stuk weiland te verkopen tot delging van zijn schulden G.A. 's-Gravenhage, Rechterlijk Archief, nr.744, fol.39; Not. Archief, nr.564, fol.44; Not. Archief, nr.362, fol.84.
- [3] Lysbeth (Elisabeth) Ariens (Adriaens), dr. van Arent Michielsz. Verstege en Maria Ponse Slingerlant, klopje te Haarlem. Zij was een zuster van bovengenoemde Maritje Arents Versteeghe. In het Boek der twee fundatien noemt Agatha Teresa van der Dussen Lysbeth Ariens ten onrechte een zuster van Jan Barthoutse van Winden.
- [4] G.A. Haarlem, Rechterlijk Archief, nr. 76-80, fol. 212 vs., 213.

wel 1000 gulden kontant en het overige op rente. Dit geld werd later eveneens ontvangen. Deze verkoop betekende dat van de 4000 gulden die Pieter van der Dussen voor de armen had gelegateerd nog maar 2700 gulden was overgebleven. Daar men volgens zijn codicil er bij een verminderd kapitaal niet aan gehouden was om toch de rente van 4000 gulden aan de armen uit te keren, zal er dientengevolge minder aan de armen zijn gegeven[5].

Toen Pieter Pietersz. van der Dussen in 1694 overleed, volgde zijn dochter, het klopje Agatha Teresa van der Dussen hem in het beheer van de 8000 gulden op[6].

Agatha Teresa van der Dussen tekent aan dat van de 8000 gulden die haar grootvader Pieter van der Dussen voor de armen had bestemd, 4000 gulden door haar vader tot zich genomen waren en 4000 gulden door haar oom Cornelis van der Dussen. Tevens tekende zij aan dat in het codicil van haar grootvader niet met zoveel woorden stond dat de rente van de 8000 gulden bestemd waren voor uitsluitend katholieke armen, maar dat het om de armen in het algemeen ging. Zij meende dat haar grootvader zelf wel eens een deel van de rente voor gereformeerde armen had bestemd. Uit aantekeningen bleek haar echter wel dat haar grootvader en vader het geld zoveel mogelijk aan katholieke armen hadden gegeven[7]. Maar, zoals reeds gezegd, was het aandeel van 4000 gulden in het legaat van Pieter van der Dussen verminderd tot 2700 gulden.

Op 5 september 1695 maakte Agatha Teresa van der Dussen haar testament voor notaris Joannes Fijck te Delft[8]. Zij was toen woonachtig op het bagijnhof te Delft, waar vele klopjes of geestelijke maagden woonden. Tot haar erfgenamen van het beheer der fundatie benoemde zij voor de éne helft Pieter van der Dussen, zoon van wijlen haar broer Constantijn[9], en voor de andere helft Maria Anna Wittert, dochter van Adriaen Wittert en wijlen haar zuster Isabella van der Dussen[10]. Mocht een van beiden eerder

[5] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 6 vs.-8, "Aantekeninge van Agatha van der Dussen g.m. (= geestelijke maagd) omtrent het bovengemelte legaat van 8000 gulden".

[6] Agatha Teresa van der Dussen, * Delft, + Delft 20.10.1701, dr. van Pieter Pietersz. van der Dussen en Anna Magnus.

[7] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 5 vs.-8. De 4000 gulden welke Cornelis van der Dussen beheerde bestonden uit een obligatie van 3200 gulden op het comptoir-generaal te Den Haag, staande op naam van Cornelis Kouttuijn, en een obligatie van 800 gulden op hetzelfde kantoort, staande op naam van Jan van Nessen.

[8] G.A.Delft, Not. Archief, nr.2302, fol.175, test. 5.9.1695, notaris Joannes Fijck. Het Boeck der twee fundatien, 6 vs.-8, testeerde Agatha Teresa van der Dussen 11.5.1695.

dan Agatha Teresa overlijden dan zou zijn of haar aandeel in het beheer van de fundatie overgaan op Isabella Johanna van Renoy, dochter van haar nicht (lees: tante) Cornelia van der Dussen[11]. Tot voogden over haar minderjarige erfgenamen Pieter van der Dussen en Maria Anna Wittert benoemde zij Margaretha Petronella van der Werve, weduwe van haar broer Constantijn van der Dussen, en haar zwager Adriaan Wittert. In haar testament had Agatha Teresa van der Dussen bepaald dat hetgeen zij later mondeling of bij akte in bijzijn van twee getuigen zou verklaren, even rechtsgeldig zou zijn als dit testament. Van deze bepaling maakte zij op 27 maart 1699 gebruik om te bepalen dat men na haar dood aan haar bischopvader of aan degene die deze zou aanwijzen, het codicil van haar grootvader Pieter van der Dussen, getekend 12 oktober 1658, zou overhandigen. De 4000 gulden van de 8000 gulden, welke Agatha Teresa beheerde, waren op dit moment nog maar 2290 gulden waard [12]. De rente moest jaarlijks voor de armen bestemd worden, maar zij bepaalde dat dit in het bijzonder moest gebeuren indien iemand van de vrienden der familie in armoedige omstandigheden zou komen te verkeren. Agatha Teresa noemde haar nichten Isabella de Bruijn en Margaretha de Bruijn, deze laatste met haar kinderen. Zij bepaalde dat aan deze nichten 50 gulden per jaar uitgekeerd zouden

- [9] Constantijn van der Dussen, * 1650, + 1691, zoon van Pieter Pietersz. van der Dussen en Anna Magnus, tr. Margaretha Petronella van der Werve. Uit dit huwelijk Pieter van der Dussen, + na 5.10.1701, ongehuwd.
- [10] Isabella van der Dussen, * Delft 12.8.1662, + Rotterdam 20.11.1687, dr. van Pieter Pietersz. van der Dussen en Anna Magnus, tr. Delft 29.7.1684 mr. Adriaen Wittert tot Lange Backersoord, * Rotterdam 22.5.1659, + Rotterdam 30.10.1704, zoon van Adriaen Wittert, Heer van Lange Backersoord en Deyffelshoek, en Maria de Licht. Uit dit huwelijk Maria Anna Wittert. Adriaen Wittert hertr. Geertruyd Maria van Heymenbergh. Wittert van Hoogland, 420, 1192; Nederland's Adelsboek 1953, 405.
- [11] Agatha Teresa van der Dussen noemt Cornelia van der Dussen haar nicht, maar deze was een zuster van haar vader Pieter Pietersz. van der Dussen.
- [12] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 9. Nl. een rentebrief van 1200 gulden ten laste van Jan Michielsz. van Nieuwerkerck, "servetwerker", en zijn huis op het bagijnhof te Haarlem; een rentebrief van 100 gulden ten laste van juffr. Livius of Rosma (later De Klerik geheten) en haar huis staande in het Westeinde te Den Haag; een rentebrief van 600 gulden ten laste van de Staten van Zeeland, welke betaald werd op het comptoir-generaal te Middelburg; een obligatie van 240 gulden ten laste van Pieter Huybregse van der Lelij; een obligatie van 150 gulden in een obligatie van 300 gulden en 100 gulden in de vicarie van St.Barbara.

worden zolang als deze dit nodig hadden. Vanwege hun goed "comportement" verdienden deze nichten dit[13].

Op 5 oktober 1701 maakte Agatha Teresa van der Dussen een tweede beschikking. De 4000 gulden van haar grootvader Pieter van der Dussen waren nu ongeveer 2300 gulden waard. Zij bepaalde dat na haar dood de effecten door haar dienstmaagd Marie Dirks van Buytendijck[14], eveneens een klopje, beheerd moesten worden en de opbrengst ervan met goedvinden van de tegenwoordige pastoor of diens opvolger aan de armen uitgekeerd moesten worden. Bij deze akte van 5 oktober 1701 droeg Agatha Teresa alle stukken van de fundatie aan Marie Dirks van Buytendijck over. Wanneer deze echter zou komen te overlijden of uit Delft zou vertrekken, moest zij alles aan de pastoor overdragen en aan hem het bewind er over laten. Zo echter haar nicht Maria Anna Wittert of haar neef Pieter van der Dussen meerderjarig waren geworden en zich te Delft vestigden, dan zou aan de eerste van hen die te Delft kwam wonen, het beheer over de obligaties overgegeven worden en de pastoor en Marie Dirks van Buytendijck voor hun beheer bedankt worden[15]. Veertien dagen later, 20 oktober 1701, overleed het klopje Agatha Teresa van der Dussen[16].

Agatha Teresa van der Dussen had reeds op 27 maart 1699 ook een regeling getroffen voor het legaat van haar oud-oom Sasbout van der Dussen; dit kon eveneens overeenkomstig de bepaling in haar testament van 5 september 1695. In deze regeling bepaalde zij dat aan een niet nader te noemen persoon het codicil van haar oud-oom Sasbout van der Dussen, gedateerd 18 augustus 1633, of een kopie daarvan, overhandigd moest worden, en eveneens de 4000 gulden staande op het comptoir-generaal te Den Haag[17]. Antoni van Loo, bedoeld werd Anthony van Loon[18], moest de rente

[13] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 8 vs. - 9 vs.

[14] Marie Dirks van Buytendijck, in 1721 74 jaar oud, + Delft 28.11.1734, klopje en behoorde tot de Ursulakerk op het bagijnhof. Zij gaf 1.9.1721 aan pastoor Joan Christiaan van Erckel 100 gulden, op voorwaarde dat zij tot haar dood negen gulden per jaar zou ontvangen. Zij fundeerde voor 200 gulden een jaargetijde O.K.Delft, Capitael-boeck onser kerk "Boek D".

[15] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 9 vs. - 10 vs.

[16] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 10 vs.

[17] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 11 - 11 vs.

[18] Anthony van Loon, afkomstig uit Rotterdam, + Delft 3.10.1709, begr. 9.10.1709 Oude Kerk, advokaat te Delft en biechteling bij Joan Christiaan van Erckel, wiens executeur-testamentair hij was, tr. Delft (Hof van Delft) 12.4.1682 met Judith Cruyck, + Delft 21.11.1727. Hun dochter Anna van Loon, klopje of geestelijke maagd, is jarenlang huishoudster van pastoor Nicolaus Broederssen geweest. O.K.Delft, Capitaelboek onser kerk "Boek D", aant. anno 1731; J.Y.H.A.Jacobs, Joan Christiaan van Erckel, 125, 142, 448.

van dit kapitaal jaarlijks uitkeren overeenkomstig het co-
diciil van Sasbout van der Dussen. Mocht echter een van de
bovengenoemde erfgenamen van Agatha Teresa te Delft komen
wonen, dan moest aan de langstlevende het beheer van dit
kapitaal overgedragen worden[19]. Juist dit legaat van
Sasbout van der Dussen zou een bron van grote onmin tussen
de sekulieren en de regulieren te Delft worden.

[19] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 10 vs. - 11 vs.

HET SCHISMA ROME - UTRECHT

Behalve door kerkrechtelijke problemen, ten gevolge van de rivaliteit tussen sekulieren en regulieren, werd de delftse katholieke geloofsgemeenschap na 1650 en vooral tijdens het laatste kwart van de 17e eeuw in toenemende mate verscheurd door ideologisch geladen meningsverschillen. Daarbij profileerden de sekuliere priesters van het bagijnhof zich - juist zoals het overgrote deel van hun collegae elders - als handhavers van een meer strenge leer: de gelovigen moesten een waarlijk en diep berouw over hun zonden tonen, alvorens zij de absolutie konden ontvangen. Ook ten aanzien van de h. communie golden hoge maatstaven. Het merendeel der regulieren - in Delft dus de jezuieten - stonden een veel mindere praktijk voor. Zij wilden voor het ontvangen der sacramenten geen hoge eisen aan het volk stellen.

Uiteindelijk wortelden deze pastorale meningsverschillen in een veel wezenlijker probleem. Dit was de strijd tussen het jansenisme en het anti-jansenisme, waaronder heel de katholieke kerk van de 17e eeuw zwaar geleden heeft. Daarbij gingen de meer janseniserende geesten - in de Republiek vooral de wereldgeestelijken - van een jansenistische mensvisie uit: de mens kan niets zonder Gods genadewerking. De anti-jansenistische groep, onder aanvoering van de jezuieten, stond daarentegen een meer optimistisch mensbeeld voor en legde sterk de nadruk op de menselijke vrijheid.

Dat de eerst genoemden "jansenisten" werden genoemd, hing samen met het feit, dat zij hun denkbeelden goed verwoord vonden in een in 1640 verschenen boek van de ieparse bisschop Cornelius Jansenius. Dit werk was geheel gewijd aan de wijze, waarop de grote kerkvader Augustinus het probleem tussen Gods genade en de eigen menselijke vrijheid had "opgelost", namelijk door alle nadruk te leggen op de genade. Alleen degenen aan wie deze genadewerking deelachtig werd, waren gevrijwaard van de gevolgen van de erfzonde, te weten de eeuwige verdoemenis[1].

Te Delft voltrok zich deze strijd door een nog diepere scheidslijn tussen de beide sekuliere kerkjes op het bagijnhof en de kerk der jezuieten aan de Oude Langedijk achter de Markt.

Omdat de jezuieten het niet nalieten hun superieuren te Brussel en Rome in te lichten over wat zij als jansenistische wantoestanden beschouwden, begon men zich in het centrum van de Kerk te Rome steeds meer zorgen te maken over de situatie in de Nederlanden. Dit had tot gevolg dat in 1699 de apostolisch vikaris, op dat moment Petrus Codde, naar Rome werd ontboden om opheldering te verschaffen over de tegen hem en het merendeel van zijn sekuliere priesters ingebrachte beschuldigingen. De romeinse kurie vond zijn

[1] J.Y.H.A.Jacobs, Katholiek leven binnen Delft, 1650 - 1813, 79.

antwoorden zo onbevredigend, dat hij in 1702 uit zijn functie werd geschorst. Twee jaar later volgde zijn definitieve afzetting[2]. Vooral voor de pastoor van de Ursulakerk op het bagijnhof, Joan Christiaan van Erckel (1687-1722) was deze handelwijze van Rome onverteerbaar. Hij ging tot een voortdurende tegenactie over[3].

De maatregelen, die de Hollandse Staten vervolgens namen op aandringen van en door de bemoeienissen van Van Erckel, hadden vooral ten doel de romeinse autoriteiten tot een grotere toegevendheid te bewegen ten aanzien van hetgeen Van Erckel wenste: een opvolger voor Codde die qua gezindheid beantwoordde aan het denken van de meeste sekuliere priesters. Toen bleek dat Rome deze wens niet inwilligde, volgden sankties tegen de zo pausgetrouwe jezuiten. Ook de delftse paters werden getroffen. In september 1705 kreeg Norbertus van Mol een uitwijzingsbevel. Drie jaar later, op 19 juli 1708, moest ook zijn konfrater Laurentius de Bier, geboortig uit Duinkerken en sedert 1698 te Delft werkzaam, de statie achter de Markt verlaten. Dit was het gevolg van het feit dat de apostolisch vikaris Adam Damen op 25 december 1707 door Giovanni Bussi, de internuntius te Brussel, tot bisschop van Adrianopel i.p.i. was gewijd. Deze wijding werd door de clerezie, nl. dat deel van de geestelijkheid en gelovigen die het kapittel van Utrecht trouw waren gebleven na de afzetting van Codde, als een nieuwe inbreuk op het plakkaat van 17 augustus 1702 beschouwd[4]. Zij begon haar druk op de Staten vanaf begin 1708 dan ook te verhevigen. En met succes want op 6 januari 1708 besloten de Gecommitteerde Raden in Holland dat de jezuiten binnen drie maanden Holland en West-Friesland moesten verlaten.

De statie achter de Markt heeft niet lang leeg gestaan; dit heeft Van Erckel niet kunnen beletten. Eind december 1708 kregen enige invloedrijke kerkgangers van de magistraat verlof "dat sij een priester, reeds binnen 't land zijnde, uijt een andre stad of plaetse, bij leening, souden mogen laeten dienst doen in de kerk agter de markt; mits geen Jesuijt zijnde". Voordien hadden zij van de provinciaal der franciskanerorde de verzekering gekregen, dat hij twee van zijn paters aan de delftse katholieken zou afstaan, mits het stadsbestuur akkoord ging.

[2] J.Y.H.A.Jacobs, Katholiek leven binnen Delft, 1650 - 1813, 80.

[3] Zie hiervoor: J.Y.H.A.Jacobs, Joan Christiaan van Erckel (1654-1734).

[4] J.Y.H.A.Jacobs, Katholiek leven binnen Delft, 1650 - 1813, 80-81; Joan Christiaan van Erckel, 204-205. Bij het plakkaat van 17 augustus 1702 werd het de katholieken in de Republiek verboden een door Rome benoemde apostolisch vikaris te erkennen, die niet door het kapittel van Utrecht werd aanvaard.

Op 5 januari 1709 werd aan de franciskanerpaters Cornelis de Uroom en Stephanus van Luijk admmissie verleend om in de stad Delft de zielzorg uit te oefenen. Overigens hadden beide paters moeten toezeggen dat zij de delftse statie weer aan de jezuiten ter beschikking zouden stellen, zodra deze toestemming kregen om naar Delft terug te keren. Een week later namen de twee franciskanerpaters kerk en pastorie in bezit. Dit tot groot ongenoegen van Van Erckel, die er aanvankelijk bij de regering op aangedrongen had, dat de statie aan een sekulier zou worden toegewezen. Toen dat niet lukte, had hij gepoogd te bewerken dat slechts één franciskaan werd toegelaten. Ook hierin slaagde hij niet.

Pater de Uroom en zijn assistent werden op hun beurt geprikkeld door de omstandigheid, dat min of meer klandestien, doch niet buiten medeweten van het stadsbestuur, een jezuiet, de uit Antwerpen afkomstige Joannes Cluysen, naast de nu door de franciskanen bewoonde pastorie bleef wonen en op beperkte schaal ook priesterlijke taken uitoefenen. Zelfs schijnt hij op een zeker moment nog een kerkje gehad te hebben in de Schoolsteeg. Zijn opvolger aldaar, Jan Baptist Oviijn werd in 1765 uit de stad verbannen.

Van Erckels voorspellingen dat met de komst van de franciskanen de troebelen en onrust binnen Delft alleen maar zouden toenemen in plaats van geleidelijk weg te ebben zijn gedeeltelijk uitgekomen. Uit de beide sekuliere staties vond een uittocht van gelovigen plaats.

De vervanging van de jezuiten door de franciskanen leidde niet tot een herstel van de rust onder de delftse katholieken. De verhoudingen waren in de loop der jaren zozeer verziekt, dat er in feite twee geloofsgemeenschappen waren ontstaan: een op het bagijnhof, de ander achter de Markt. Indien de kans zich voordeed, bestreed de ene groep de ander, voor het overige negeerde men elkaar. De breuk werd definitief, toen de clerezie, zoals de groep rond Van Erckel werd genoemd, in 1722/1723 overging tot de keuze van een eigen bisschop ten behoeve van de utrechtse kerkprovincie. Dit geschiedde zonder verlof van Rome, maar onder verwijzing naar het keuzerecht van het utrechtse kapittel. Op 15 oktober 1724 werd de gekozene, de leidse pastoor Cornelis Steenoven, tegen de uitdrukkelijke wil van de paus tot bisschop gewijd. Als konsekrator fungeerde de voormalige franse missiebisschop Dominique-Marie Varlet [5]. Tot de priesters, die de nieuwe bisschop erkenden,

[5] Voor Varlet zie: B.A. van Kleef, Dominicus Maria Varlet, Internationale Kirchliche Zeitschrift (afgekort: IKZ), 1963, 78-105, 149-177, 193-226; Serge Theriault, Entre Babylone et Le Royaume, Vie et oeuvre de Dominique-Marie Varlet, grand vicaire de l'évêque de Québec et père de l'Episcopat vieux-catholique d'Utrecht (1678-1742), Bern 1983.

behoorden ook Nicolaus Broedersen, sedert 1722 opvolger van Van Erckel als pastoor van de Ursulakerk, en Matthias Oosterling, de pastoor van de Hippolytuskerk. Het zogenaamde "Utrechtse schisma" was een feit geworden[6].

[6] J.Y.H.A.Jacobs, Joan Christiaan van Erckel, 208, 212 - 213; idem, Katholiek leven binnen Delft, 80 - 81.

HET BEHEER VAN DE FUNDATIE DOOR DE FAMILIELEDEN

TE ANTIWERPEN

Hoewel pastoor Broederssen (1722 - 1752), de opvolger van Joan Christiaan van Erckel, schrijft niet te weten hoe het met het beheer van de fundaties na de dood van Agatha Teresa van der Dussen is verlopen, geeft hij dit zelf wel aan. Het klopje Marie Dirks van Buytendijck had de obligaties, waarvan de rente te Den Haag en Middelburg ontvangen werden, in haar bezit. Ondanks dat zij in Antwerpen woonde had Maria Anna Wittert het bewind over de fundatie in handen. Ieder jaar kwam haar man Nicolaas Pedy uit Antwerpen over en behandelde met Marie Dirks van Buytendijck de zaken van de fundatie[1]. Deze gang van zaken trof Broederssen aan toen hij in 1721 als kapelaan bij Van Erckel te Delft kwam. Toen Maria Anna Pedy-Wittert op 25 juni 1722 te Antwerpen overleden was, kwam Nicolaas Pedy in oktober 1722 naar Delft. Hij besprak toen in de pastorie van de Ursulakerk met pastoor Broederssen en diens assistent, zijn voorganger Joan Christiaan van Erckel, de toekomst van de twee fundaties. Het kwam er op neer dat hij het beheer over de fundatie van Sasbout van der Dussen en over hetgeen nog over was van de fundatie van Pieter van der Dussen aan pastoor Broederssen en diens opvolger wilde overdragen. Broederssen nam dit aan. Daar Pedy op het punt stond om naar Den Haag te vertrekken, stelde Van Erckel een akte van overdracht op, welke door Pedy op 9 oktober 1722 werd ondertekend.

Blijkens deze akte bestonden de fundaties uit zeven obligaties. Vier daarvan berustten onder Marie Dirks van Buytendijck, die deze terstond aan pastoor Broederssen overdroeg. Twee rentebrieven op Zeeland ontving Broederssen jaren later op 11 februari 1726, omdat deze rentebrieven onder het beheer van een zekere Daniel du Bon berustten. Pedy had Broederssen toegezegd deze te zullen toezenden, maar hij stierf reeds op 18 juli 1723. Broederssen ontving deze twee obligaties met de verschuldigde rente van Du Bon door

[1] Maria Anna Wittert, * Rotterdam 20.12.1685 (gedoopt in "de Oppert"), + Antwerpen 25.6.1722, dr. van mr. Adriaen Wittert en Isabella van der Dussen, tr. 1. Rotterdam 6.5.1706 met Cornelis van Gouders, * 7.6.1671, + Rotterdam 12.3.1709, zoon van Matthias van Gouders en Maria Cornelisdr. van der Meulen. Hun enig kind Adriaen van Gouders, * Rotterdam 23.10.1707, stierf jong.
tr. 2. Rotterdam 17.2.1710 Nicolaas Pedy van Rithem, Heer van Rithem, gedoopt Rotterdam (remonstrantse kerk) 21.10.1672, + Antwerpen 18.7.1723, zoon van Johan Pedy, Heer van Rithem, en Dieuwertje Moens, hofraad van koning Friedrich I van Pruisen. Het huwelijk bleef kinderloos.
Wittert van Hoogland, 446.

bemiddeling van een middelburgse schipper. Een losse rentebrief van 640 gulden op Den Haag ontving Broedersen pas in 1740 [2].

Vermeldenswaard in dit verband is dat ook een andere belangrijke fundatie van Pieter van der Dussen in deze jaren vanuit Antwerpen naar ons land werd teruggebracht. Claudius Roelants en zijn vrouw Theresia Lucretia Schenaerts[3], wonende te Antwerpen, hadden landerijen, huizen en kapitaal geërfd, welk bezit afkomstig was van Pieter van der Dussen en zijn vrouw Anna van der Stock. Pieter van der Dussen had dit bezit in 1622 aan zijn zoon Pieter Pietersz. van der Dussen vermaakt. Na diens dood in 1694 ging het bezit over op zijn dochters Agatha Teresa van der Dussen en Isabella van der Dussen, gehuwd met Adriaan Wittert, en op zijn kleinzoon Pieter van der Dussen uit het huwelijk van de reeds overleden zoon Constantijn van der Dussen met Margaretha Petronella van der Werve. Na het overlijden van Agatha Teresa en zijn kleinzoon Pieter kwam het gehele vermogen in 1707 in handen van zijn kleindochter Maria Anna Wittert, dochter van zijn inmiddels ook overleden dochter Isabella van der Dussen. Na de dood van zijn vrouw Maria Anna Wittert erfde Nicolaas Pedy het gehele vermogen. Hij liet het bij zijn dood weer na aan Claudius Roelants, die gehuwd was met Theresia Lucretia Schenaerts[4]. Deze laatste was een dochter of kleindochter van Maria Magnus, getrouwd met Franciscus Schenaerts, Heer van Walburgh. Maria Magnus was een zuster van Anna

[2] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 13 vs. - 15 vs., 24, de schikkingen van Nicolaas Pedy omtrent deze fundaties, akte 9.10.1722, getekend door Nicolaas Pedy. Het kapitaal van de beide fundaties was in 1722 als volgt samengesteld: een obligatie van 800 gulden ten comptoir-generaal te Delft, een obligatie van 125 gulden, een obligatie van 2000 gulden, een rentebrief van 640 gulden, een rentebrief van 200 gulden, alle ten comptoir-generaal te Den Haag, een rentebrief van 720 gulden en een van 640 gulden ten comptoir te Middelburg. De totale waarde van de beide fundaties bedroeg 5195 gulden. Na aftrek van de fundatie van Sasbout van der Dussen bestond de fundatie van Pieter van der Dussen in 1722 nog maar uit 1195 gulden, namelijk de obligaties van 800, 200 en 125 gulden. Broedersen wist niet hoe deze fundatie zo verminderd was, maar wel dat een rentebrief van 1200 gulden ten laste van Jan Michiels van Nieukerck, de servet-werker, "caduc gevallen" was.

Boeck der twee fundatien, 14 vs., 20 vs.

[3] Claudius Roelants, + Antwerpen 6.5.1737, tr. Antwerpen St.Jorisparochie 26.10.1715 Theresia Lucretia Schenaerts, + 12.10.1746.

[4] C.W. van Voorst van Beest, De Katholieke Armenzorg te Rotterdam, 91-92.

Magnus, de grootmoeder van Maria Anna Wittert, gehuwd met Pieter Pietersz. van der Dussen[5].

Op 21 januari 1724 droeg Claudius Roelants het beheer over de goederen, die hij als universeel erfgenaam van Nicolaas Pedy geërfd had, op aan mr. Lodewijk Knotter[6], advocaat voor den Hove van Holland en parochiaan van Broedersers. Onder deze goederen bevond zich de rentebrief van 640 gulden, welke tot de fundatie van Sasbout van der Dussen behoorde en welke Broedersers pas in 1740 zou ontvangen[7]. Roelants had weinig op met de clerezie en weigerde de rentebrief van 640 gulden aan Broedersers te transporteren. Roelants zei dat Broedersers en de zijnen niet katholiek waren. Broedersers deed pogingen om deze rentebrief toch overgeboekt te krijgen op het "Transport van Pedy"[8]. Het was echter niet mogelijk om zonder een kwitantie van Roelants of van diens erfgenaam de rente van deze obligatie te ontvangen. Bovendien wendde men voor dat de kerkmeesters van de statie achter de Markt zich van deze brief hadden meester gemaakt[9].

Drie jaar voor zijn dood schonk Claudius Roelants de erfenis van de familie van der Dussen voor de helft aan de katholieke armen van Antwerpen en voor de andere helft aan de reguliere parochies van de H. Dominicus van het Steiger en van de H. Rosalia van de Van Leeuwenstraat in Rotterdam. De parochies van de H. H. Petrus en Paulus ("Het Paradijs") in de Lange Torenstraat en van de H. H. Laurentius en Maria Magdalena in De Oppert, die de kant van de clerezie gekozen hadden, werden gepasseerd. Vanaf 1734 vindt men dan

[5] Zie bijlage III voor een schematisch overzicht van de families Magnus en Van der Dussen.

[6] Lodewijk Knotter, * Delft voor 1671, + Delft 29.12.1735, zoon van Johan Knotter en Margaretha Roos, ongehuwd, advocaat voor den Hove van Holland. Hij schreef in het nederlands onder de titel "Mon voiage de L'isle Noordstrand, Versifié par Monsr. Magister Lodewijk Knotter Delft 1709" in versvorm zijn reis naar het eiland Noordstrand, waar de clerezie veel financiële belangen had. Het werk is opgedragen aan Gijsbert van Outheusden, heer en hoofdparticipant op het eiland Noordstrand. Uitgegeven met een berijmde duitse vertaling door R. Geursen in 1972.

[7] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, akte van procuratie en opdrachten, getekend Antwerpen 21.1.1724 namens burgemeesters, schepenen en raad van Antwerpen door Joannes Antonius Wellens.

[8] O.K.Delft, Memorie wegens de obligatien van Sasbout van der Dussen en Pieter van der Dussen, liggend in het Boeck der twee Fundatien.

[9] O.K.Delft, Naderre Memorie wegens een losse-rentebrief van 640 gld. ten laste van de Provincie van Hollandt ten comptoire in den Haag, hoorende de zelve tot de fundatie van Sasbout van der Dussen, liggend in het Boeck der twee fundatien.

ook geregeld in de kasboeken van de armbesturen van genoemde reguliere parochies "de liberale gift" of "het aandeel in de revenuen van Claudius Roelants" vermeld. Jaarlijks bracht dit elk van beide armbesturen een bedrag variërend van 250 tot ruim 700 gulden op, dat hun werd overgemaakt door de administrateur, die Roelants had aangesteld[10].

[10] C.W. van Voorst van Beest, De Katholieke Armeazorg te Rotterdam, 92.

HET BEHEER VAN DE FUNDATIE DOOR CORNELIS VAN DER DUSSEN

Cornelis van der Dussen, de tweede zoon van Pieter van der Dussen en Anna van der Stock, kreeg bij het overlijden van zijn vader in 1694 het beheer over 4000 gulden van de 8000 gulden, die zijn vader ten behoeve van de katholieke armen in Delft had nagelaten. Gedurende de spanningen die er in het eind van de 17e en in het begin van de 18e eeuw binnen de katholieke kerk in de Republiek waren, hebben Cornelis van der Dussen en zijn zoon Pieter Cornelisz. van der Dussen de zijde van de regulieren gekozen[1]. Zoals reeds gezegd is, kozen de twee sekuliere staties op het bagijnhof na de schorsing van Petrus Codde in 1702 de zijde van het kapittel van Utrecht. Voor Cornelis van der Dussen was deze ongehoorzaamheid aan de paus voldoende reden om het uitkeren van de rente aan Van Erckel en Oosterling, respectievelijk pastoor van de Ursulakerk en de Hippolytuskerk, te staken[2]. De rente van de 4000 gulden, die Cornelis van der Dussen krachtens het testament van zijn vader aan de armen moest uitkeren, kwamen van toen af aan niet meer ten goede aan de armen van de twee sekuliere staties[3].

De beide sekuliere staties derfden door de verdeeldheid binnen de katholieke gemeenschap in Delft ook nog andere inkomsten. Dit is tegelijkertijd een illustratie hoe deze scheidslijn dwars door families liep.

Cornelis van der Dussen hertrouwde na het overlijden van zijn eerste vrouw Eduarda de Kies van Wissen (+ 1684) in 1685 met Margaretha van der Wallen. Dit huwelijk bleef kinderloos. Toen Margaretha op 7 januari 1693 overleed, bleek zij een kapitaal van 10.000 gulden aan de katholieke armen in Delft, in het bijzonder aan de arme katholieke weeskinderen, vermaakt te hebben. Het kapitaal moest in handen van pastoor Joan Christiaan van Erckel en zijn opvolgers gegeven worden en door hen met goedvinden van de twee andere katholieke staties, namelijk de sekuliere Hippolytusstatie op het bagijnhof en de jezuietenstatie achter de Markt, worden belegd.

Pieter van der Dussen[4], een zoon uit het eerste huwelijk

[1] OBC, nr.604, Van Neercassel 15.2.1676 aan Cornelis van der Dussen; Van Neercassel 15.2.1676 aan J.Roos.

Hieruit blijkt dat Cornelis van der Dussen toen reeds de franciskanen begunstigde.

[2] O.K.Delft, Het Arme - Capitaelboek van de Zeer Eerw. Heer N.Broedersen overgelevert door den Zeer Eerw. Hr. Joannis Christianus van Erkel. Anno 1728 den 9. November, Boek C, 47-49.

[3] Testament van 29.8.1622.

[4] Pieter van der Dussen, * 1654, + 6.3.1716, zoon van Cornelis van der Dussen en Eduarda de Kies van Wissen, tr. 15.7.1683 Machteld van Honthorst, + 24.3.1702, dr. van Anthony van Honthorst en Margaretha van Lommersum (Lommetsum).

van Cornelis van der Dussen, wilde dit door de tweede vrouw van zijn vader gelegateerde kapitaal, dat hij in die tijd beheerde, niet aan Van Erckel overdragen. Hij hield dit kapitaal, dat hij tegen 3,5% rente had uitgezet, onder zijn eigen beheer en gaf ieder jaar aan ieder van de drie katholieke staties 100 gulden voor de armen. Na enige jaren heeft Cornelis van der Dussen zelf het beheer over dit kapitaal van zijn overleden tweede vrouw overgenomen. Op 67-jarige leeftijd was hij op 19 december 1693 voor de derde maal in het huwelijk getreden, en wel met Anna van Wessel, uit welk huwelijk nog een zoon geboren werd. In 1702 werd de uitkering aan de beide sekuliere staties gestaakt. Van Erckel en zijn opvolger Broedersden deden veel moeite om de rente uitgekeerd te krijgen, maar tevergeefs. Men kon gerechtelijk niets doen, omdat de making op geen zegel was geschreven en de katholieken door de overheid nog niet gemachtigd waren om voor de armen geld te ontvangen.

Na de dood van Cornelis van der Dussen in 1705, van zijn zoon Pieter in 1716 en van zijn schoonzoon Gerard Theodoor van Konthorst[5] in 1702, heeft men tenslotte door de tussenkomst van de zoon van de tweede schoonzoon van Cornelis van der Dussen, Johan de Kies van Wissen[6], nl. Adriaen de Kies van Wissen[7], wonend te Haarlem, in 1729 aan ieder van beide staties op het bagijnhof een derde deel van het gelegateerde kapitaal en van de rente, welke men de

>> De vader van Anthony was de kunstschilder Gerard van Honthorst; de vader van Margaretha was Dirk van Lommersum, een ijverig en vermogend rooms-katholiek in Overijssel.

Wittert van Hoogland, 1193; AAU, dl.24, 153-155, hier wordt als huwelijksdatum 4.6.1683 gegeven.

[5] Anna van der Dussen, * 25.2.1658, + Ravestein 9.2.1694 dr. van Cornelis van der Dussen en Eduarda de Kies van Wissen, tr. Delft 22.9.1682 Gerard Theodoor van Honthorst, + Ravestein 20.6.1702, zoon van Anthony van Honthorst en Margaretha van Lommersum, drossaard der stad en landen van Revestein. Gerard Theodoor van Honthorst was een broer van Machteld van Honthorst die met de broer van zijn vrouw, Pieter van der Dussen, was getrouwd. Wittert van Hoogland, 1187.

[6] Agatha van der Dussen, * Haarlem 20.3.1662, begr. Haarlem 5.5.1717, dr. van Cornelis van der Dussen en Eduarda de Kies van Wissen, tr. 26.2.1682 met Johan de Kies van Wissen, * 30.9.1633, + Haarlem 16.8.1705, zoon van mr. Adriaen de Kies van Wissen en Josina van Teylingen.

De broer van Johan, Joseph de Kies van Wissen, * Haarlem 3.12.1629, + Haarlem 24.11.1677, was 1666-1677 pastoor van de Statie van St. Anna te Haarlem.

De apostolisch vikaris Johannes van Neercassel verleende dispensatie voor het huwelijk van Johan de Kies van Wissen met zijn nicht Agatha van der Dussen. >>

laatste dertien jaar niet had uitgegeven, willen geven. De onderhandelingen hierover moeten reeds eerder zijn begonnen, want Adriaen de Kies van Wissen overleed in 1728 [8].

De rente over de jaren 1702-1716 had men aan armen elders uitgedeeld. Broeders en Godefridus Valkenburg, de opvolger van Oosterling in de Hippolytusstatie, oordeelden na overleg met de voornaamsten van hun gemeenten en advocaat Lodewijk Knotter, dat men deze aanbieding moest aannemen. Men zou de reeds uitgedeelde rente niet opeisen. Op 27 augustus 1729 werd door de rentmeester Van Asten, wonend te Den Haag, tweederde deel van het gelegateerde kapitaal overgedragen, wat tussen de twee staties op het bagijnhof werd verdeeld [9]. Ten tijde van pastoor Broeders en werd de opbrengst van dit legaat zoveel mogelijk voor katholieke weeskinderen besteed [10].

>> De moeder van Agatha, Eduarda de Kies van Wissen, was een zuster van Johans vader, Adriaen de Kies van Wissen. Alle kinderen uit het huwelijk De Kies van Wissen - Van der Dussen werden in de Annakerk te Haarlem gedoopt. Deze statie koos de zijde van de clerezie. Ook de kinderen van hun dochter Anna de Kies van Wissen, * 1695, + 1779, tr. 17.1.1730 mr. Cornelis Alard Dem van Moesembroeck, Heer van Sandelingen, zoon van Jan Dem, Heer van Moesembroeck, werden in deze statie gedoopt.

Wittert van Hoogland, 1185, 1187, 1193;
OBC, nr.609, Van Neercassel 21.1.1683 aan N. van Erckel, 21.1.1683 aan Johan de Kies van Wissen;
De Wapenheraut 1901, 201 - 202.

[7] Adriaen de Kies van Wissen, + 22.1.1728, zoon van Johan de Kies van Wissen en Agatha van der Dussen. Stierf ongehuwd.

[8] D.K.Delft, Het Arme - Capitaelboek aan den Zeer Eerw. Heer N.Broeders en overgesevert door den Zeer Eerw. Mr. Joannes Christianus van Erkel. Anno 1728 den 9. November. Boek C, 47 - 48.

[9] D.K.Delft, Het Arme - Capitaelboek. Boek C, 47 - 52.

[10] D.K.Delft, Het Arme - Capitaelboek. Boek C, 52.

DE FRANCISKANEN BETWISTEN EEN DEEL VAN DE FUNDATIE VAN
SABOUT VAN DER DUSSEN

Omstreeks het jaar 1730 ontstonden er moeilijkheden tussen pastoor Broeders en de statie achter de Markt, welke sedert 1708 door de franciskanen werd bediend, hoewel de jezuiten ondergronds werkzaam bleven.

Toen er na 19 juli 1708 officieel geen jezuïet meer in Delft was, meende Van Erckel dat de verplichting om jaarlijks 25 gulden aan de jezuiten uit te keren verviel tot dat er weer een jezuïet zou zijn, die de katholieken in Delft bediende. Van Erckel was van mening dat er in het codicil van Sasbout van der Dussen niet gesteld was dat de 25 gulden per jaar aan priesters, die in de plaats van de jezuiten gekomen waren, gegeven moesten worden, in dit geval de franciskanen. Volgens Van Erckel hadden alleen de jezuiten recht op dit geld[1].

In de jaren 1729-1733 was Cornelis Cleij[2] kerkmeester bij de franciskanen. Hij deed alle moeite om jaarlijks de 25 gulden uit de fundatie te krijgen. Uit aantekeningen van Pedy was het Broeders wel duidelijk geworden dat sinds 1708, toen Pedy en zijn vrouw Maria Anna Wittert het beheer over de fundatie gekregen hadden, wel 25 gulden per jaar aan de franciskanen was uitgekeerd. Broeders beschouwde dit als een vrijwillige gift van Pedy en achtte zich in 1722 toen hij zelf het beheer van de fundaties overnam, zich op grond van het testament en de schikkingen die Agatha Teresa van der Dussen had getroffen, niet verplicht om deze uitkering voort te zetten[3].

Als tussenpersoon trad de sekretaris van de stad Delft, Hendrick Vockestaert[4] op. Deze kwam in 1731 met de kopie van een beschikking welke Agatha Teresa van der Dussen op 5 maart 1699 gemaakt zou hebben en welke afweek van de beschikking die Broeders in zijn bezit had. In de beschikking welke Vockestaert toonde was geen sprake van sekuliere priesters en jezuiten, maar alleen van katholieke ker-

[1] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 3-4, 18, Bemerkingen aengaende de gemelde codicille, kopie van de hand van Nic.Broeders naar een geschreven stuk van Van Erckel.

[2] Cornelis Cleij, begr. Delft 1.10.1735, grutter.

[3] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 16 vs. - 18 vs., Verklaring tussen ons en de kerkmeesters der monniken.

[4] Hendrick Vockestaert, * Delft 13.9.1690, + Delft 6.9.1754, sekretaris van Delft 1713-1752, zoon van mr. Hendrick Vockestaert en Agatha van der Goes, tr. Rotterdam 1.4.1723 Françoise van der Lanen, * Rotterdam 13.9.1695, + Delft 15.11.1754, dr. van Samuel Samuëlsz. van der Lanen en Maria Magdalena Meerman.

Hij was een achterachterachterkleinzoon van de eerdergenoemde Hendrick Adriaensz. Vockestaert.

Nederlandsche Leeuw 1913, 204.

ken en katholieke priesters te Delft, aan wie de bedragen van 25 gulden uitgekeerd moesten worden. Agatha Teresa van der Dussen benoemde in deze beschikking tot beheerders van de fundatie haar broeders zoon Pieter van der Dussen en zolang deze nog minderjarig was zijn moeder "Juffrouw N. van der Werven". Mocht Pieter niet te Delft komen wonen, maar haar zusters dochter Maria Anna Wittert wel, dan zou deze het beheer krijgen[5].

Broederszen had weinig vertrouwen in de echtheid van deze akte, waarvan hij het origineel niet te zien kreeg. Hij hield zichzelf aan de akte die hij zelf had geschreven en welke op 5 maart 1699 door Agatha Teresa van der Dussen was ondertekend. Hij vond het moeilijk om te geloven dat Agatha Teresa op één en dezelfde dag twee akten over één en dezelfde zaak, maar zeer van elkaar verschillend, zou hebben ondertekend, en dit zonder er enig gewag van te maken dat zij de eerste akte herroepen had. Ook bevreesde het Broederszen dat Agatha Teresa over haar schoonzuster als "juffrouw" sprak en kennelijk haar voornaam niet scheen te kennen. Bovendien verschilden de akten ook in stijl van elkaar. Broederszen beschouwde de tweede akte dan ook niet als waarheidsgetrouw[6].

Bij dezelfde gelegenheid gaf Vockestaert aan Broederszen de mogelijkheid om een aantekening van Nicolaas Pedy over te schrijven, welke aantekening Cleij aan Vockestaert had verstrekt. Broederszen had van deze aantekening voor 1731 nooit gehoord. De aantekening kwam er op neer dat Pedy aan Broederszen de fundaties had overgedragen met de bepaling dat hij en zijn opvolgers "aan ieder van de drie katholieke pastoors te Delft" jaarlijks uit de rente 25 gulden zou uitkeren en het overige van de rente aan de armen van de drie kerken. Broederszen beschouwde deze aantekening van Pedy als ongeloofwaardig, omdat in de akte van 9 oktober 1722, getekend door Pedy en waarmee hij de fundaties aan Broederszen overdroeg, slechts gewag werd gemaakt van de fundaties volgens de oude bepalingen te beheren en niet gesproken werd om aan de drie pastoors te Delft jaarlijks 25 gulden te geven en het overschot van de rente aan de armen van de drie kerken uit te keren. Bovendien meende Broederszen dat de wil van de fundateurs, in hun akten tot uitdrukking gebracht, de regel was volgens welke de rente-heffers te werk moesten gaan. Geen rente-heffer kon deze regel veranderen. Broederszen stelde dat noch Pedy noch hij zelf noch zijn opvolgers iets konden veranderen aan de inhoud van de schikkingen omtrent de fundaties. Daarom was voor hem deze aantekening van Pedy, ook al zou zij waarheidsgetrouw zijn, van geen kracht[7].

[5] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 12 - 13, "een andere gepretendeerde schenking van Agatha van der Dussen omtrent dezelfde making door de Heer Sasbout van der Dussen", Delft 5.3.1699.

[6] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 13.

[7] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 15 vs. - 16, >>

Broeders en legde de zaak ook nog eens voor aan de leuvense jurist Francois Vivien[8] en de oud-president van het haarlemse kollege "Pulcheria" te Leuven, Petrus Melis[9], die toen beiden te Delft woonden. Zij, Joan Christiaan van Erckel en nog enige anderen waren van mening dat Sasbout van der Dussen uitdrukkelijk gesteld had dat de 25 gulden aan een jezuiet gegeven moesten worden. Nu de jezuieten in 1708 Delft verlaten hadden hield deze bepaling op van kracht te zijn. Als Van der Dussen gewild had dat de 25 gulden gegeven moesten worden aan de priesters die in de plaats van de jezuieten zouden komen, dan zou hij dit, volgens hen, stellig bepaald hebben. Het feit dat Pedy of diens plaatsvervanger na 1708 wel uitkeringen hadden gedaan, veranderde niets aan de zaak. Kennelijk was door Cleij ook gesteld dat de fundatie door een bloedverwant van de stichter beheerd moest worden. Broeders en bracht hiertegenin dat dit door de stichter niet was bepaald, maar enkel en alleen dat de erfgenamen de fundatie moesten beheren of er voor zorg dragen dat de fundatie goed beheerd werd. Op grond van dit laatste had Pedy Broeders en en zijn opvolgers als beheerders aangesteld. Broeders en wees er bovendien op dat Agatha Teresa van der Dussen tijdens haar leven Anthony van Loon, die geen bloedverwant van haar was, tot bewindvoerder van de fundatie had aangesteld. Ook wees hij er nog op dat de monniken - hij bedoelde de franciscanen - helemaal geen recht van spreken hadden omdat zij te Delft niet volgens de wetten van de kerk in de bediening waren en niet door de overheid van de kerk waren gezonden[10]. Voor Broeders en was de wettige overheid der kerk de aartsbisschop van Utrecht, Cornelis Johannes Barchman Wuytiers, de opvolger van Steenoven, die

>> "Copije van een gepretendeerde aantekening van de Heer Nicolaes Pedy".

- [8] Francois Vivien, * Brussel, + Delft 2.6.1731, ± 70 jaar oud, S.I.B., onderpastoor te Asche, kanunnik van St.Pieter te Leuven, een geleerd canonic. Week in 1729 uit naar Holland vanwege de vervolging van hen, die de konsitutie Unigenitus niet ondertekenden. OBC, nr.950, Lotgevallen van eenige Brabantse vluchtelingen te Amersfoort, en Necrologium.
- [9] Petrus Melis, * Amsterdam ± 1654, + Delft 14.5.1735, 81 jaar oud, zoon van Pieter Melis Jansz., Heer van den Lande en Vrijheid van Saftingen, en Cornelia van Vlooswijck, S.I.L., professor in de filosofie, president van het haarlemse kollege "Pulcheria" te Leuven (1680-1729), kanunnik te Brugge, 1729-1735 te Delft, waar hij stil leefde en alleen als acolyth bij de misvieringen assisteerde. OBC, nr.950, Lotgevallen van eenige Brabantse vluchtelingen te Amersfoort, en Necrologium.
- [10] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 16 vs. - 17, 18 vs., Verklaring van het geschil tussen ons en de kerkmeesters der monniken.

door Rome eveneens niet werd erkend. Nadat Broeders alle stukken, die in zijn bezit waren, aan Vockestaert had overgelegd, zei hij hem tevreden te zullen zijn indien Vockestaert de zaak zou bestuderen en een uitspraak doen. Mocht Vockestaert vrezen dat Cleij niet tevreden zou zijn met zijn oordeel, dan zou Cleij naar de mening van Broeders wel tevreden moeten zijn met het oordeel van Vockestaert, omdat Cleij en de zijnen zichzelf tot Vockestaert hadden gewend. Cleij oefende ook druk uit op een kerkmeester van Broeders, Jan van Loon[11], om jaarlijks de 25 gulden uitgekeerd te krijgen. Van Loon zei dat dit wel mogelijk was, mits Cleij kon aantonen dat de franciskanen recht op deze uitkering hadden. Vermoedelijk is de zaak voor Broeders gunstig uitgevallen, want in de administratie wordt er niet meer over gerept en evenmin werden er uitkeringen aan de franciskanen gedaan. Ook hebben de franciskanen nooit aanspraken op de inkomsten uit de fundatie van Pieter van der Dussen laten gelden. Broeders vroeg zich af of zij van het bestaan van deze fundatie wel afwisten[12].

- [11] Jan van Loon, * Delft, + 25.5.1761, zoon van mr. Anthony van Loon en Judith Cruijck, brouwer, tr. Delft Catharina Hoogwout, + 14.6.1736. Uit dit huwelijk Catharina van Loon, * Delft 22.2.1726, + Delft 20.6.1741. Het klopje en de huishoudster van Broeders, Anna van Loon, was een zuster van Jan van Loon.
- [12] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, Verklaring van het geschil tussen ons en de kerkmeesters der monniken, 16 vs. - 17.

HET COLLATERAAL VAN 1738

Ook in de 18e eeuw waren de schuilkerken feitelijk eigendom van de parochie of "gemeente", doch, omdat deze geen rechtspersoon was, stonden zij op naam van één of andere partikulier. Deze fictie stelde de goederen bloot aan het gevaar bij versterf in verkeerde handen over te gaan of in handen van wie de successierechten liever niet betaalden. Daarom is zij soms prijsgegeven, zodat de kerk, als toebehorend aan een wettelijk niet bestaand corpus morale, in een soort vacuümpositie kwam te verkeren, waar geen staatuut op toepasselijk was. Met zulk een merkwaardige toestand maakten de Staten kennis, toen in 1726 de afgezette beheerders van de kerkelijke goederen te Kem, door hun opvolgers gesommeerd rekening en verantwoording af te leggen, zich op de Staten beriepen, en in 1733, toen de erfgenamen van de op 27 juni overleden Filips Cavalier, pastoor van "De Pool" te Amsterdam, op wiens naam de kerk stond, vrijstelling vroegen van de successierechten, omdat de kerk slechts in naam zijn eigendom was geweest, doch in feite van de gemeente was.

Hierin werd door een plakkaat van 14 augustus 1737 voorzien, dat een soort belasting van de dode hand invoerde. Driemaal in de honderd jaar zou van alle katholieke kerken de belasting op de collaterale successie geheven worden, d.w.z. vijf procent, - de twintigste penning, - van de geschatte waarde. Zij werd geacht in de plaats te komen van hetgeen, waren de kerken partikulier eigendom geweest, bij overgang aan erfgenamen in de zijlinie had moeten worden betaald. 16 november 1737 werd dit nog uitgestrekt tot alle goederen die aan de kerk behoorden of tot onderhoud ervan dienden. Alles moest worden aangegeven, en naar waarheid, zoals een af te leggen eed zou garanderen. De belasting is tweemaal geheven: in 1738 en in 1771.

De beraadslagingen om ook hofjes en gestichten met hun bezittingen, evenals de armengoederen, aan het collateraal onderworpen te verklaren, werden aangehouden, om niet te worden hervat[1].

Nadat op 24 augustus 1737 het eerste plakkaat wegens het collateraal was uitgevaardigd, werd dit op 21 december gevolgd door een tweede dat een verklaring van het eerste was. Hierbij werden de beide kerken van de clerezie te Delft voor het dubbele van de werkelijke waarde aangeslagen.

Broeders en wees er op dat de fundatie van Sasbout van der Dussen weliswaar 4000 gulden moest zijn, maar dat tot deze

[1] W.P.C. Knuttel, De Toestand der Nederlandsche Katholicken ten tijde der Republiek, Den Haag 1894, dl. II, 188 - 191;
C.W. van Voorst van Beest, De Katholieke Armeenzorg te Rotterdam in de 17e en 18e eeuw, 44 - 48;
P. Polman, Katholiek Nederland in de achttiende eeuw, dl. II, 23 - 24.

fundatie een rentebrief van 640 gulden behoorde, staande op het cantoir-generaal te Den Haag. Dit was de rentebrief die door Claudius Roelants als erfgenaam van Nicolaas Pedy aan Broeders en getransporteerd had moeten worden. Daar Roelants zeer tegen de clerezie gekant en voor "de munniken partij" was, nam men aan dat Roelants deze rentebrief aan de franciskanen had getransporteerd. Om die reden was de fundatie van Sasbout van der Dussen in kapitaal nog maar 3360 gulden groot. Van de opbrengst van deze fundatie, na betaald collateraal bij gelegenheid van het overlijden van Anna Maria Pedy-Wittert in 1722 [2], betaalde Broeders en tweeemaals 25 gulden per jaar aan twee priesters en stortte hij het overige geld in de armenkas.

Daar er nu volgens de plakkaten van 1737 geen collateraal betaald behoefde te worden over de armengoederen, betwijfelde Broeders en of er nu ook over het deel van de fundatie dat niet voor de jaarlijkse uitkering aan de priesters bestemd was, ook collateraal betaald moest worden. Hij sprak hierover met sekretaris Vockestaert. Deze keurde goed dat een obligatie van 2000 gulden uit de fundatie van Sasbout van der Dussen opgegeven zou worden als zijnde bestemd voor de jaarlijkse betaling aan de priesters. Broeders vroeg zich echter af of ook over deze 2000 gulden wel collateraal betaald moest worden. Vockestaert heeft dit als twijfelachtig aan de Gecommitteerde Raden voorgelegd.

Broeders en wees op 30 april 1738 de Gecommitteerde Raden er op dat deze obligatie niet aan zijn parochie behoorde, maar een bijzondere making was, waaruit jaarlijks 25 gulden aan ieder van de twee priesters, die binnen Delft werkzaam waren, betaald moesten worden. Hij moest wel zeggen dat bij het overlijden van Anna Maria Pedy-Wittert in 1722 wel het collateraal was betaald. Toch meende Broeders dat deze obligatie niet onder het plakkaat van 21 december 1737 viel, omdat deze resolutie alleen de kerkgebouwen en al hetgeen de parochie toebehoorde of tot het onderhoud van het kerkhuis diende betrof. Genoemde obligatie behoorde echter noch aan het kerkhuis noch was zij bestemd tot onderhoud ervan, want de 50 gulden konden ook aan priesters die niet tot het kerkgebouw van Broeders en behoorden worden uitgekeerd. En voorts betrof het hier armengoederen, waarover geen collateraal betaald behoefde te worden. Ook al zou deze obligatie wel onder het collateraal van 1737 vallen, dan werd er toch geen collateraal betaald, omdat dit in 1722 reeds was betaald.

Een en ander werd in een akte vastgelegd, welke op 30 april 1738 's morgens om negen uur aan het huis van Vocke-

[2] In gevolge de plakkaten van 12.12.1598, 20.10.1716 en 11.3.1723 moest o.a. door alle kerken die b.v. van vrienden bij uiterste wil goederen erfdin, reeds een successierecht van 5%, de twintigste penning, betaald worden, hetgeen een zware belasting betekende. C.W. van Voorst van Beest, 44.

staert werd afgegeven. Vockestaert zond de akte aan de Gecommitteerde Raden. Deze besloten in maart 1739 dat over de obligatie wel degelijk het collateraal betaald moest worden.

Broedersen ging op 9 april naar Vockestaert en legde hem de zaak nogmaals uit. Op 11 april gaf Broedersen aan Vockestaert toe dat er over de obligatie het collateraal betaald zou worden, zoals de Gecommitteerde Raden besloten hadden. Een akte hieromtrent werd dezelfde dag opgesteld [3].

Het jaar 1740 bracht Broedersen echter een prettige meevaller. Een schipper De Haes kwam uit naam van Abraham Scheurleer, kommiss ten comptoir-generaal in Den Haag, bij Broedersen om te vernemen of hij niet wist wie de rentebrief van 640 gulden, die destijds door Roelants niet was overgedragen, moest ontvangen, opdat deze overgedragen kon worden. Men zou dan op het kantoor de rekeningen beter kunnen vereffenen en de boeken afsluiten. Uit de vraag maakte Broedersen op dat de kerkmeesters van de statie achter de Markt de obligatie destijds niet in handen hadden gekregen. Broedersen probeerde vervolgens De Haes zo goed mogelijk duidelijk te maken dat de obligatie op zijn naam als "besorger van de armen van de agterste Roomse kerk op het Beggijnhof" te Delft moest worden overgeschreven. Hiertoe liet Broedersen de eerste klerk ter sekretarie te Delft, Van Nimwegen, een authentiek extrakt van de akte van Nicolaas Pedy van 9 oktober 1722 maken. Dit was de akte, waarbij Pedy aan Broedersen het beheer over deze obligatie en andere had overgedragen. Dit extrakt, ondertekend door de sekretaris van Delft, Vockestaert, werd door Van Nimwegen gratis bij Broedersen bezorgd, omdat het hier een zaak voor de armen betrof. De Haes toonde een prokuratie van Roelants om vermelde rentebrief en nog enige andere effecten te transporteren, en tevens een door Roelants eigenhandig geschreven brief, waarin hij Broedersen verzocht om dit transport zo spoedig mogelijk te laten geschieden. Roelants was inmiddels in 1737 overleden. Tevens toonde De Haes extrakten van de laatste resoluties van de Staten van Holland, dat nu de effecten aan de kerk van de clerezie behoorden, deze op naam daarvan mochten worden gesteld, en men driemaal in een eeuw het collateraal moest betalen. De armengoederen waren echter vrij hiervan. De Haes deelde wel mede dat Scheurleer wel een extrakt wilde hebben van de akte van Pedy, waarbij Broedersen een verklaring zou toevoegen dat deze rentebrief

[3] O.K.Delft, Nette memorie wegens de fundatie van de Meer Sasbout van der Dussen, zoo veel het collateraal van den jaere 1738 belangt; deze memorie bevindt zich op losse vellen in het Boeck der twee fundatien; akte 30.4.1738, met aantekeningen, Boeck der twee fundatien 21 - 21 vs.; akte 11.4.1739, met "memorie" in het Boeck der twee fundatien.

van 640 gulden aan de armen toebehoorde. Deze verklaring werd door Broeders en op 26 oktober 1740 getekend. De Haes nam deze stukken mee alsmede vijf kwitanties om de rente over de jaren 1736-1740 te ontvangen. De volgende dag, 27 oktober, ontving Broeders en 80 gulden, welke hij in de armenkas stortte[4].

[4] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 23 vs.

SAMENVOEGING VAN DE FUNDATIES VAN VAN DER DUSSEN

MEI DE ARMENKAS VAN DE URSULAPAROCHE

Uit de fundatie van Sasbout van der Dussen ontvingen aanvankelijk Broederszen zelf en zijn kollega van de Hippolytuskerk jaarlijks 25 gulden. De derde 25 gulden, bestemd voor een jezuiet, gaf Broederszen gedurende de jaren 1732 - 1733 aan Ignatius van Heyningen[1], oud-pastoor van Dordrecht, die te Delft woonde en voornamelijk in de Hippolytuskerk assisteerde.

Toen in de veertiger jaren van de 18e eeuw de inkomsten van de Ursulakerk daalden, vroeg Broederszen aan aartsbischoep Petrus Johannes Meindaerts of hij de 25 gulden, welke hij aan de pastoor van de Hippolytuskerk gaf, voortaan voor zijn eigen kapelaan mocht bestemmen; Sasbout van der Dussen had immers bepaald dat de tweemaal 25 gulden gegeven moesten worden aan priesters die te Delft werkten, met of zonder titel van pastoor. Meindaerts antwoordde op 10 januari 1749 dat Broederszen in alle gerustheid de 25 gulden aan zijn kapelaan mocht geven. In de jaren 1749 - 1750 gaf hij dit bedrag dan ook aan zijn kapelaan Cornelis Kas [2]. Overigens was Broederszen er reeds eerder mee gestopt om de 25 gulden aan zijn kollega van de Hippolytuskerk te geven. Pastoor Godefridus Valkenburg[3] had gedurende de laatste jaren van zijn pastoraat, 1736-1738, niets meer ontvangen. Zijn latere opvolger Antonius Meyers[4] weer wel. Maar toen Meyers in 1747 met emeritaat ging bestemde Broederszen het overschot van de rente steeds voor de armen [5].

[1] Ignatius van Heyningen, * Hazerswoude ± 1658, + Delft 1733 (?), studeerde te Leuven, priester gewijd 1683, 1684 kapelaan bij Petrus Codde te Utrecht, 1685-1690 pastoor te Pijnacker, 1690-1695 pastoor te Dordrecht, legt de bediening neer, rustend pastoor te Delft.

[2] Cornelis Kas, * Hilversum ± 1725, + Utrecht 9.1.1797, 1748-1751 kapelaan te Delft (H.Ursula), 1751-1766 pastoor te Utrecht (St.Jakobus buiten de Weert), 1766-1792 pastoor te Rotterdam (H.H.Petrus en Paulus), emeritaat te Utrecht.

[3] Godefridus Valkenburg, * Amsterdam 1673/1674, + Delft 21.9.1738, 1702-1705 kapelaan te Gouda, 1705-1727 pastoor te Gorichem, 1727-1738 pastoor te Delft (H.Hippolytus), sekretaris van het kapittel van Utrecht.

[4] Antonius Meyers, * Delft, + Delft 13.11.1762 ten huize van zijn zuster, het klopje Judith Mechtild Meijers, en zijn halfzuster, het klopje Catharina Theresa Meijers, zoon van Johannes Meijers (* Maastricht + 1636, + Douai + 1710) en Mechteld Teresa van Loon (1646-1696) Studeerde te Leuven en woonde in het college Alticolense. In 1715 door Lucas Fagan, bisschop van Meath in Ierland, tot priester gewijd. >>

In 1750 geeft pastoor Broedersen een overzicht van de effecten die aan zijn gemeente toebehoorden. De 8000 gulden van de twee fundaties van Sasbout en Pieter van der Dussen waren verminderd tot 5170 gulden[6], waarvan ongeveer 2000 gulden tot de fundatie van Sasbout van der Dussen behoorde [7].

In 1752 besloot Broedersen de twee fundaties niet meer afzonderlijk te administreren, maar over te brengen naar "het armboek van de kapitalen" van zijn gemeente. Wel tekende hij hierbij aan dat uit de fundatie van Sasbout van der Dussen jaarlijks aan twee priesters 25 gulden, in totaal 50 gulden, uitgekeerd moesten worden en dat de overige inkomsten uit de beide fundaties bij het geld voor de armen moesten worden gevoegd[8]. Sedertdien leidden de twee fundaties geen eigen bestaan meer, maar waren een onderdeel van de armenkas van de Ursulakerk geworden. Kennelijk hebben de armen van de Hippolytuskerk niet meer gedeeld in de opbrengst van de twee fundaties.

Nog éénmaal werd er vanuit de Hippolytus-statie naar de fundaties geïnformeerd. De opvolgers van pastoor Meyers in de Hippolytus-statie, Nicolaas de Wolff (1747-1784) [9], ontving niets uit de fundatie van Sasbout van der Dussen, omdat Broedersen de 25 gulden aan zijn kapelaan uitkeerde. In juni 1754 schreef De Wolff echter een brief aan Nicolaas Nelleman[10], de opvolger van Broedersen. Hij deelde

-
- >> 1719-1721 kapelaan te Rotterdam(H.H.Petrus en Paulus)
1721-1742 pastoor te Amsterdam(H.H.Petrus en Paulus),
1741-1747 pastoor te Delft (H.Hippolytus), in 1747
met emeritaat en leefde van zijn persoonlijk vermogen
1742 kanunnik van het kapittel van Utrecht.
- [5] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 25 vs. - 27;
Het Capitael-Boek onzer kerk, Boek D. Door den Zeer
Eerwaarden Hr. Joannes Christianus van Erkel overge-
levert aan des zelfs opvolger den zeer Eerw. Hr. Ni-
colaas Broedersen den 9. November 1722, 59 - 61.
- [6] O.K.Delft, Het Arme-Capitaelboek, Boek C, 9.
- [7] O.K.Delft, Capitaelboek van H.Urseulakerk door de
Heer N.Broedersen overgeleverd aan des zelfs opvolger
Den Zeer Eerw. Heer Pastoor N.Nelleman 1752, 1.
- [8] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 27.
- [9] Nicolaas de Wolff, * Rotterdam 20.5.1695, + Delft
4.4.1784, zoon van Cornelis de Wolff en Clasina (of
Maria) van Rossen. 13.3.1723 priester gewijd door
Dominique-Marie Varlet, 1723-1724 kapelaan te Delft,
1725-1747 pastoor te Schiedam, 1747-1784 pastoor te
Delft(H.Hippolytus). Bij zijn overlijden werd zijn
parochie met die van de H.Ursula samengevoegd. 1739
kanunnik, 1752 aartspriester van Delfland, 1776 deken
van het kapittel van Utrecht.
- [10] Nicolaas Nelleman, * Utrecht 18.12.1724, + Delft
19.5.1805, zoon van Nicolaas Nelleman en Cornelia de
Ruyter. 19.9.1750 priester gewijd door Petrus Johan-
nes Meindaerts. >>

Nelleman mede dat hij een week tevoren het boek met de staat van effecten van zijn parochie had opgeslagen, welke staat hij nog niet eerder had gezien. Hij vond toen de aantekening van één van zijn voorgangers, Godefridus Valkenburg, die schreef dat er in de parochie van Broedersers een zeker kapitaal was, dat door de familie Purmerent of Van der Dussen was vermaakt, bestaande uit obligaties op Zeeland. Uit de opbrengst van dit kapitaal moesten drie priesters, werkzaam te Delft, ieder jaarlijks 25 gulden ontvangen. Deze gelden waren toegewezen aan de twee pastoors en een jezuïet. De overige renten waren bestemd voor de armen en werden in de Ursulakerk aan de armen uitgedeeld. Valkenburg, die deze aantekening in 1735 maakte, voegde er nog aan toe dat hij dit alles mondeling van Broedersers had vernomen, van wie hij tot 1735 ook jaarlijks 25 gulden had ontvangen. Valkenburg vond wel dat onderzocht diende te worden of de renten niet voor alle katholieke armen in Delft bestemd waren. De Wolff vroeg nu in 1754 aan Nelleman waarom aan hem gedurende de zes jaren en acht maanden welke hij te Delft werkzaam was geweest, deze 25 gulden niet waren uitgekeerd, te meer daar zijn voorganger Antonius Meyers deze wel had ontvangen[11]. Broedersers, die bij zijn opvolger Nelleman inwoonde, beantwoordde de brief reeds de volgende dag. Hij merkte op dat de aantekeningen van wijlen Valkenburg niet overeenkomstig de waarheid waren. Om te beginnen was de fundatie niet door de familie "Van de Purmerend" gesticht, maar door de gebroeders Van der Dussen. Evenmin hadden in 1735 drie priesters ieder 25 gulden ontvangen. Bovendien was het niet waar dat door deze fundatie twee pastoors werden bedacht, maar dat het ging om twee sekuliere priesters. Iets anders had Broedersers nooit tegen Valkenburg gezegd. Broedersers legde aan Nelleman uit dat Van der Dussen de tweemaal 25 gulden had vermaakt aan priesters, die binnen Delft werkten, met of zonder titel van pastoor. Dit betekende dus niet dat het hier uitgesproken om twee pastoors ging aan wie de tweemaal 25 gulden uitgekeerd moesten worden. Hij merkte op dat hij reeds enige jaren geleden hierover overleg met aartsbisschop Meindaerts had gepleegd, die van oordeel was dat het duidelijk was dat Broedersers zelf 25 gulden kon genieten en de andere 25 gulden aan

>> 1750-1751 kapelaan te Amersfoort (St.Georgius), 1751-1752 kapelaan te Delft (H.Ursula), 1752-1803 pastoor te Delft (H.Ursula), 1772 kanunnik van het kapittel van Utrecht, 1776 sekretaris van het kapittel, 1778 bisschop van Deventer.

[11] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 25 - 27.

Broedersers keerde Meyers in de jaren 1742-1747 jaarlijks 25 gulden uit en daarna aan zijn kapelaan Petrus Kas. Valkenburg had gedurende de laatste jaren van zijn pastoraat niets meer ontvangen, zijn onmiddellijke opvolger Petrus van der Maes van Avenrode evenmin, maar diens opvolger Antonius Meyers weer wel.

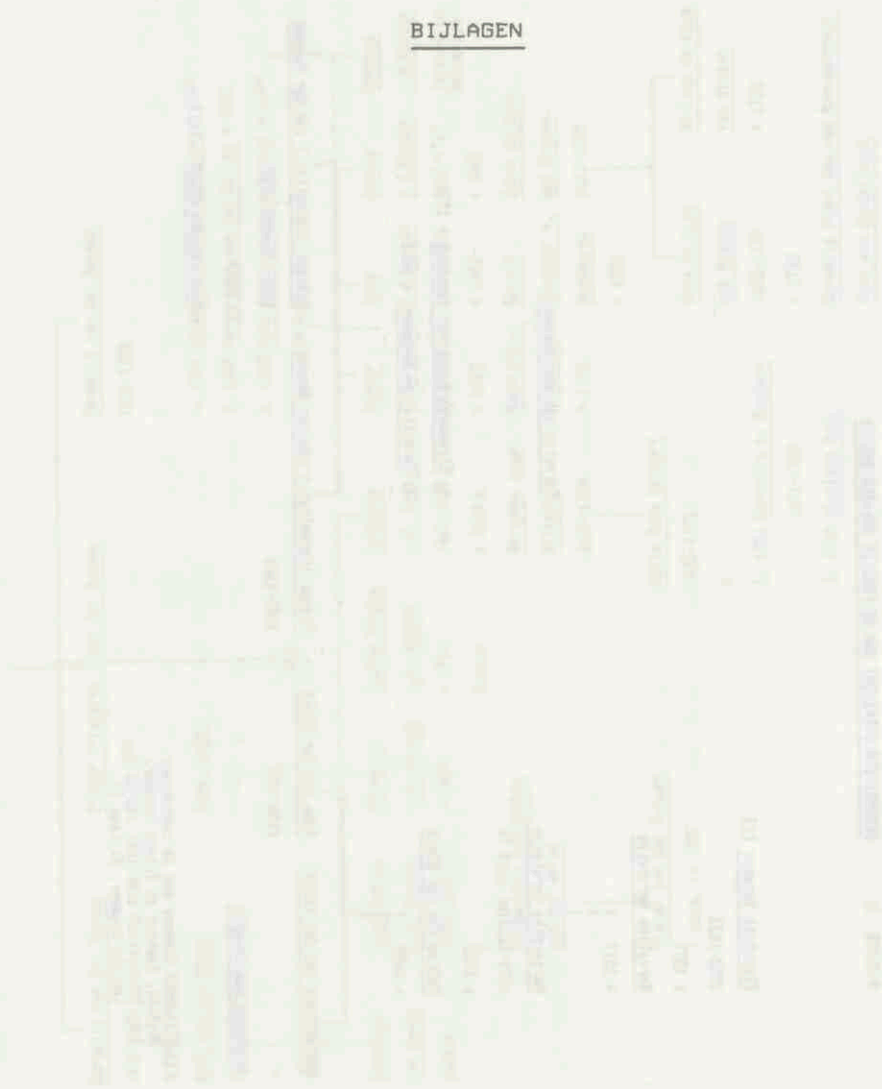
zijn kapelaan kon geven, daar het op deze manier twee priesters betrof, die te Delft woonden en in de bediening waren. De 25 gulden voor een jezuiet behoeften niet uitgekeerd te worden, omdat er geen jezuiet te Delft was. Wat betreft de gelden voor de armen kon Broedersen slechts zeggen dat in de making uitdrukkelijk gesteld werd dat deze uitkering aan de keuze van de renteheffer werd overgelaten. Broedersen meende dat het duidelijk was dat De Wolff niets onthouden of geweigerd werd wat hem toekwam, en dat hem niets toekwam zolang er twee priesters in de bediening waren, die de rooms-katholieke kerk dienden en deze tweemaal 25 gulden ontvingen. Hij verzocht De Wolff om de onnauwkeurige aantekeningen van wijlen Valkenburg te verbeteren om in de toekomst onrechtvaardige oordelen en andere kwade gevolgen te voorkomen. Dezelfde dag nog bracht de meid van Nelleman de brief naar De Wolff[12].

Hiermede waren de twee fundaties van Sasbout en Pieter van der Dussen definitief in het bezit van de Ursulaparochie gekomen, zij het niet meer als zelfstandige fundaties, maar als onderdeel van de armenkas[13].

[12] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, Inliggende brief van Nicolaas de Wolff 5.6.1754 aan Nicolaas Nelleman, en antwoord van Nicolaas Nelleman 6.6.1754 aan Nicolaas de Wolff.

[13] O.K.Delft, Boeck der twee fundatien, 27.

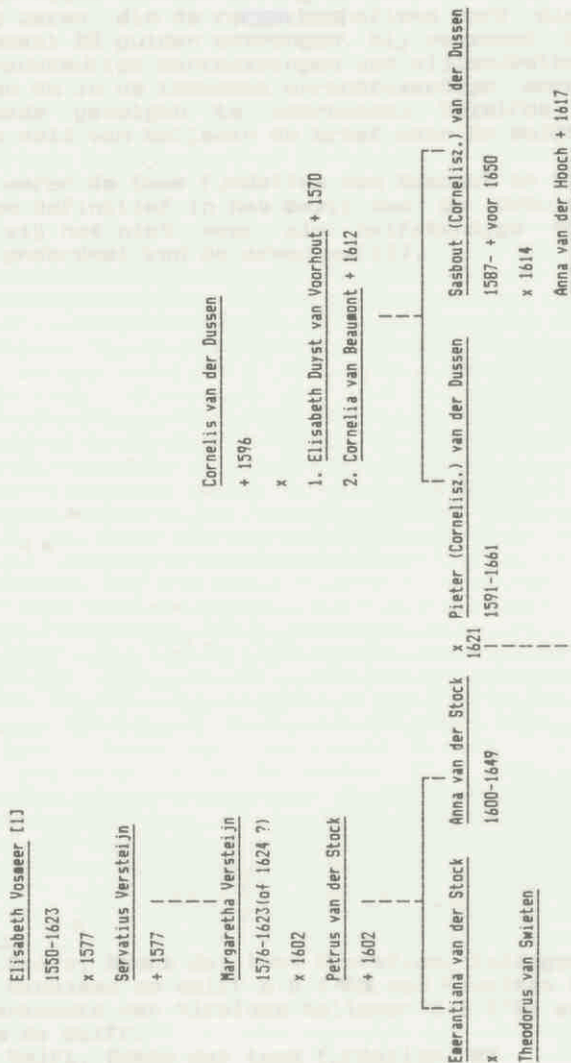
BIJLAGEN

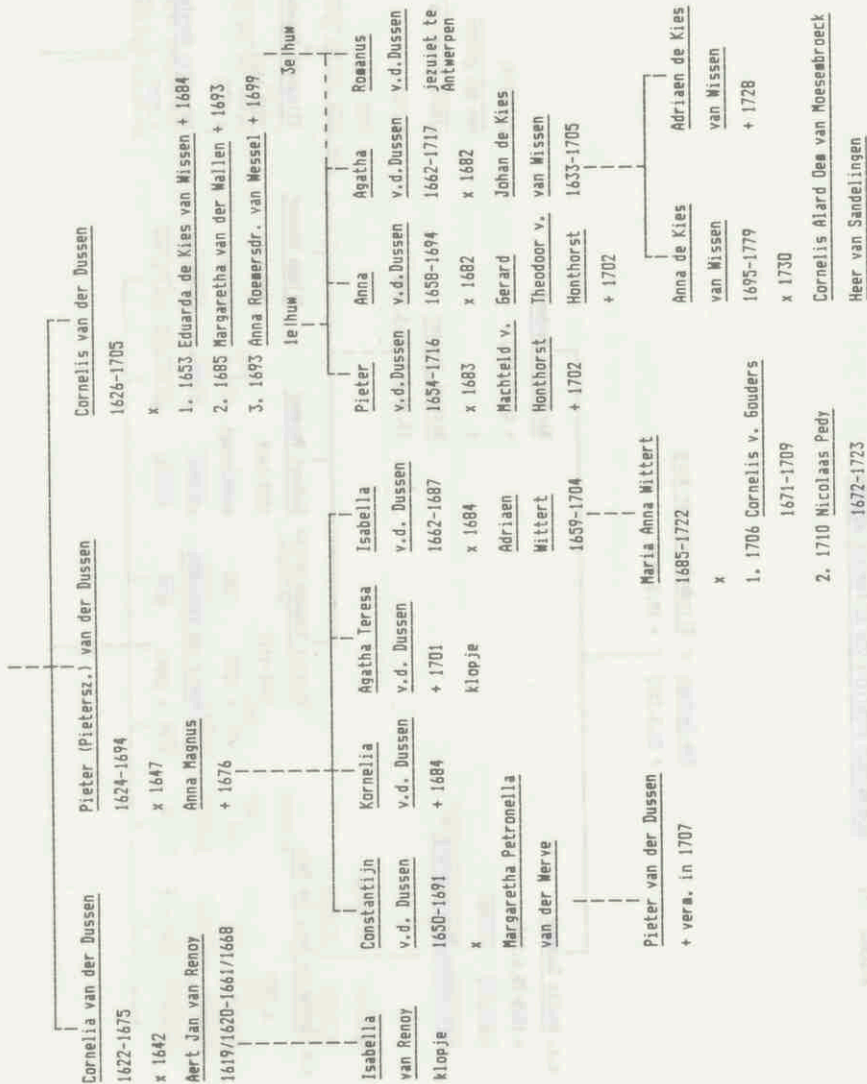
BIJLAGE I:

SCHEMATISCH OVERZICHT VAN DE FAMILIE VAN DER DUSSEN

BIJLAGE I: SCHEMATISCH OVERZICHT VAN DE FAMILIE VAN DER DUSSEN

[1] Elisabeth Vosmeer was de zuster van Michiel, Sasbout en Tilman Vosmeer. Zie: Schematisch overzicht van de familie Vosmeer, Bijlage II.

BIJLAGE II:

SCHEMATISCH OVERZICHT VAN DE FAMILIE VOSMEER

BIJLAGE II: SCHEMATISCH OVERZICHT VAN DE FAMILIE VOSMEER

BIJLAGE II:

Jan Sasbout x Elisabeth van der Burg
+ 20.3.1573 + 19.3.1529

o.a. Agatha Sasbout
1520-28.6.1606

x

Bijsbertus Muys van Holy

Margaretha Sasbout
+ 18.12.1573

x

Michiel Vosmeer

13.10.1522-25.5.1605

o.a. Catharina Muys van Holy
+ ± 1631

Michiel Vosmeer
1565-1617
x 1572

Maria van Maenvelt
+ 1597

Sasbout Vosmeer
1548-1614

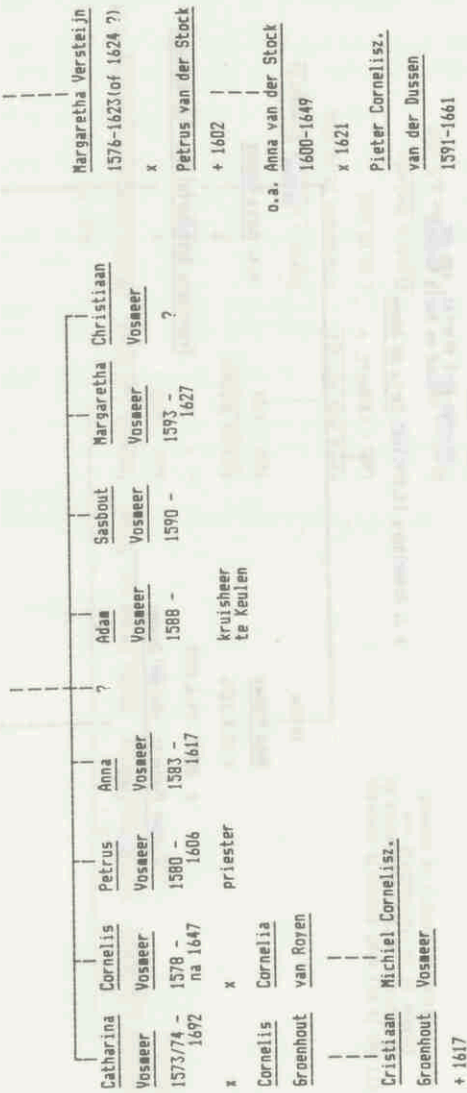
apostolisch
vikaris

Tillean Vosmeer
1556-1634

kanunnik
te Keulen

Elisabeth Vosmeer
1550-1623

x 1575
Servatius Versteijn
+ 1577

Margaretha Versteijn
1576-1623 (of 1624 ?)

x

Petrus van der Stock

+ 1602

o. a. Anta van der Stock

1600-1649

x 1621

Pieter Cornelisz.

van der Dussen

1591-1661

BIJLAGE III:

SCHEMATISCH OVERZICHT VAN DE FAMILIE MAGNUS/VAN DER DUSSEN

BIJLAGE III: SCHEMATISCH OVERZICHT VAN DE FAMILIE MAGNUS / VAN DER DUSSEN

Constantijn Magnus

† Middelburg 1584 - + Leiden 10.12.1643

x 1. Leiden 30.1.1621 Maria van der Hooch

+ 10.10.1631

dr. van Dirk Arentsz. van der
Hooch en Maria Sasbout

x 2. Middelburg 14.8/9.1635 Maria de Jonge

† Delft, +

le huw

Anna Magnus

+ 22.4.1676

x Delft 14.6.1647

Pieter Pietersz. van der Dussen

1624 - 1694

2e huw

o.a. Maria Magnus

x

Franciscus Schenaeris, Heer van Malburgh

[1] Het is mij niet duidelijk geworden of Theresia Lucretia Schenaerts de dochter of de kleindochter van Franciscus Schenaerts is geweest.

1. The first part of the report is a general introduction to the subject.

2. The second part of the report is a detailed study of the

history of the University of Toronto from its founding in 1827 to the present.

This part of the report is divided into three main sections:

(a) The early years (1827-1850)

(b) The middle years (1850-1880)

(c) The late years (1880-1900)

The first section deals with the founding of the University and its early years.

The second section deals with the period of expansion and growth.

The third section deals with the period of consolidation and development.

The fourth section deals with the period of modernization and reform.

The fifth section deals with the period of internationalization and globalization.

The sixth section deals with the period of digitalization and information technology.

The seventh section deals with the period of environmentalism and sustainability.

The eighth section deals with the period of globalization and internationalization.

The ninth section deals with the period of digitalization and information technology.

The tenth section deals with the period of environmentalism and sustainability.

The eleventh section deals with the period of globalization and internationalization.

The twelfth section deals with the period of digitalization and information technology.

The thirteenth section deals with the period of environmentalism and sustainability.

The fourteenth section deals with the period of globalization and internationalization.

The fifteenth section deals with the period of digitalization and information technology.

The sixteenth section deals with the period of environmentalism and sustainability.

The seventeenth section deals with the period of globalization and internationalization.

The eighteenth section deals with the period of digitalization and information technology.

2. The second part of the report is a detailed study of the history of the University of Toronto from its founding in 1827 to the present.

3. The third part of the report is a detailed study of the

history of the University of Toronto from its founding in 1827 to the present.

This part of the report is divided into three main sections:

(a) The early years (1827-1850)

(b) The middle years (1850-1880)

(c) The late years (1880-1900)

The first section deals with the founding of the University and its early years.

The second section deals with the period of expansion and growth.

The third section deals with the period of consolidation and development.

The fourth section deals with the period of modernization and reform.

The fifth section deals with the period of internationalization and globalization.

The sixth section deals with the period of digitalization and information technology.

The seventh section deals with the period of environmentalism and sustainability.

The eighth section deals with the period of globalization and internationalization.

The ninth section deals with the period of digitalization and information technology.

The tenth section deals with the period of environmentalism and sustainability.

The eleventh section deals with the period of globalization and internationalization.

The twelfth section deals with the period of digitalization and information technology.

The thirteenth section deals with the period of environmentalism and sustainability.

The fourteenth section deals with the period of globalization and internationalization.

The fifteenth section deals with the period of digitalization and information technology.

The sixteenth section deals with the period of environmentalism and sustainability.

The seventeenth section deals with the period of globalization and internationalization.

The eighteenth section deals with the period of digitalization and information technology.

INHOUD

Inleiding	3
Katholiek leven binnen Delft na de Reformatie	4
De stichters van de fundaties Van der Dussen	11
Het beheer van de fundatie door Pieter Pietersz. van der Dussen en zijn nakomelingen	19
Het schisma Rome - Utrecht	24
Het beheer van de fundatie door de familieleden te Antwerpen	28
Het beheer van de fundatie door Cornelis van der Dussen	32
De franciskanen betwisten een deel van de fundatie van Sasbout van der Dussen	35
Het Collateraal van 1738	39
Samenvoeging van de Fundaties van Van der Dussen met de armenkas van de Ursulaparochie	43
Bijlagen: Schematische overzichten van de diverse families	47

INDEX

1. Einleitung

2. Die Bedeutung der ...

3. Die ...

4. Die ...

5. Die ...

6. Die ...

7. Die ...

8. Die ...

9. Die ...

10. Die ...

11. Die ...

12. Die ...

13. Die ...

14. Die ...

15. Die ...

16. Die ...

17. Die ...

18. Die ...

19. Die ...

20. Die ...

21. Die ...

22. Die ...

23. Die ...

24. Die ...

25. Die ...

26. Die ...

27. Die ...

28. Die ...

29. Die ...

30. Die ...

31. Die ...

32. Die ...

33. Die ...

34. Die ...

35. Die ...

36. Die ...

37. Die ...

38. Die ...

39. Die ...

40. Die ...

41. Die ...

42. Die ...

43. Die ...

44. Die ...

45. Die ...

46. Die ...

47. Die ...

48. Die ...

49. Die ...

50. Die ...

51. Die ...

52. Die ...

53. Die ...

54. Die ...

55. Die ...

56. Die ...

57. Die ...

58. Die ...

59. Die ...

60. Die ...

61. Die ...

62. Die ...

63. Die ...

64. Die ...

65. Die ...

66. Die ...

67. Die ...

68. Die ...

69. Die ...

70. Die ...

71. Die ...

72. Die ...

73. Die ...

74. Die ...

75. Die ...

76. Die ...

77. Die ...

78. Die ...

79. Die ...

80. Die ...

81. Die ...

82. Die ...

83. Die ...

84. Die ...

85. Die ...

86. Die ...

87. Die ...

88. Die ...

89. Die ...

90. Die ...

91. Die ...

92. Die ...

93. Die ...

94. Die ...

95. Die ...

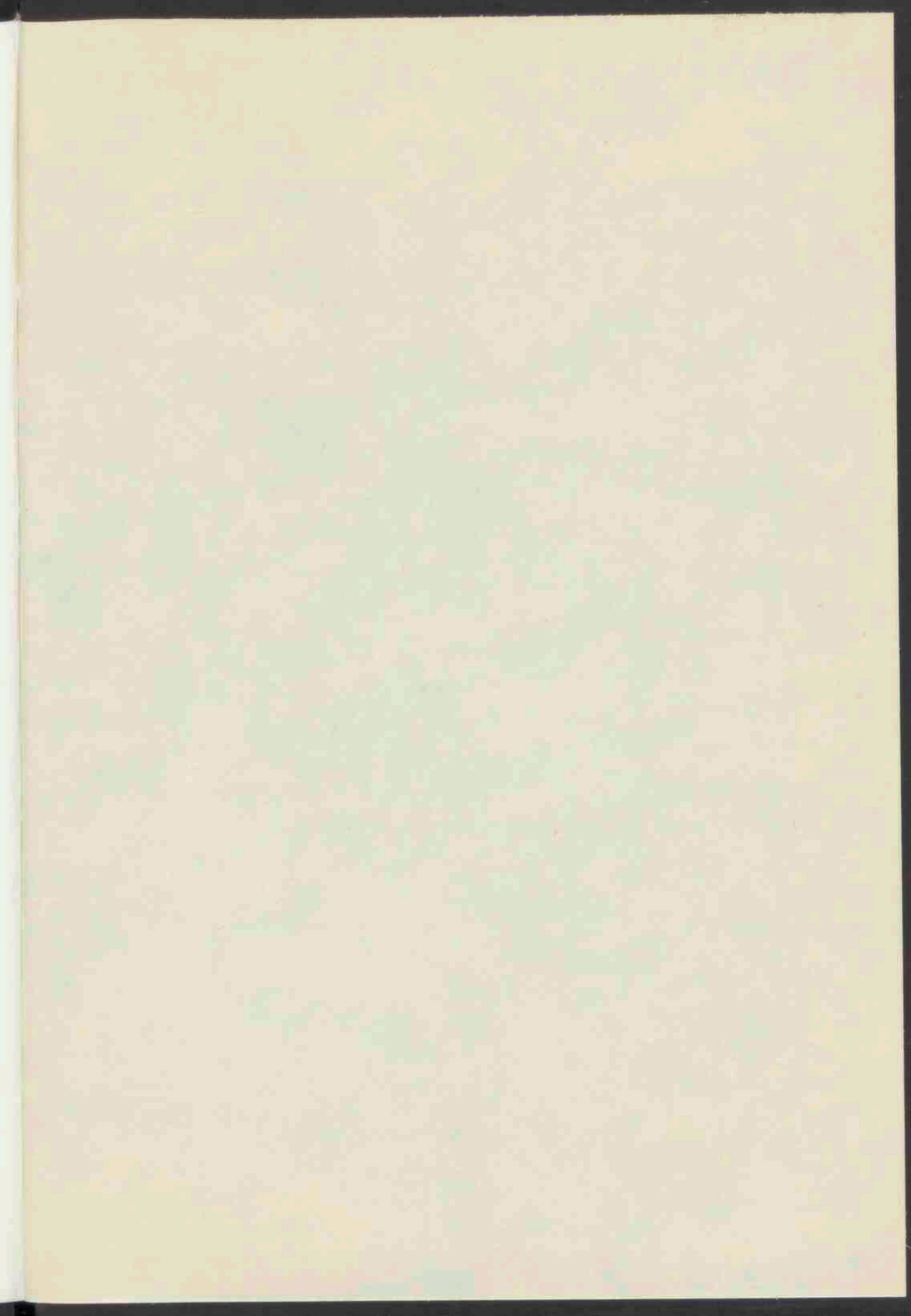
96. Die ...

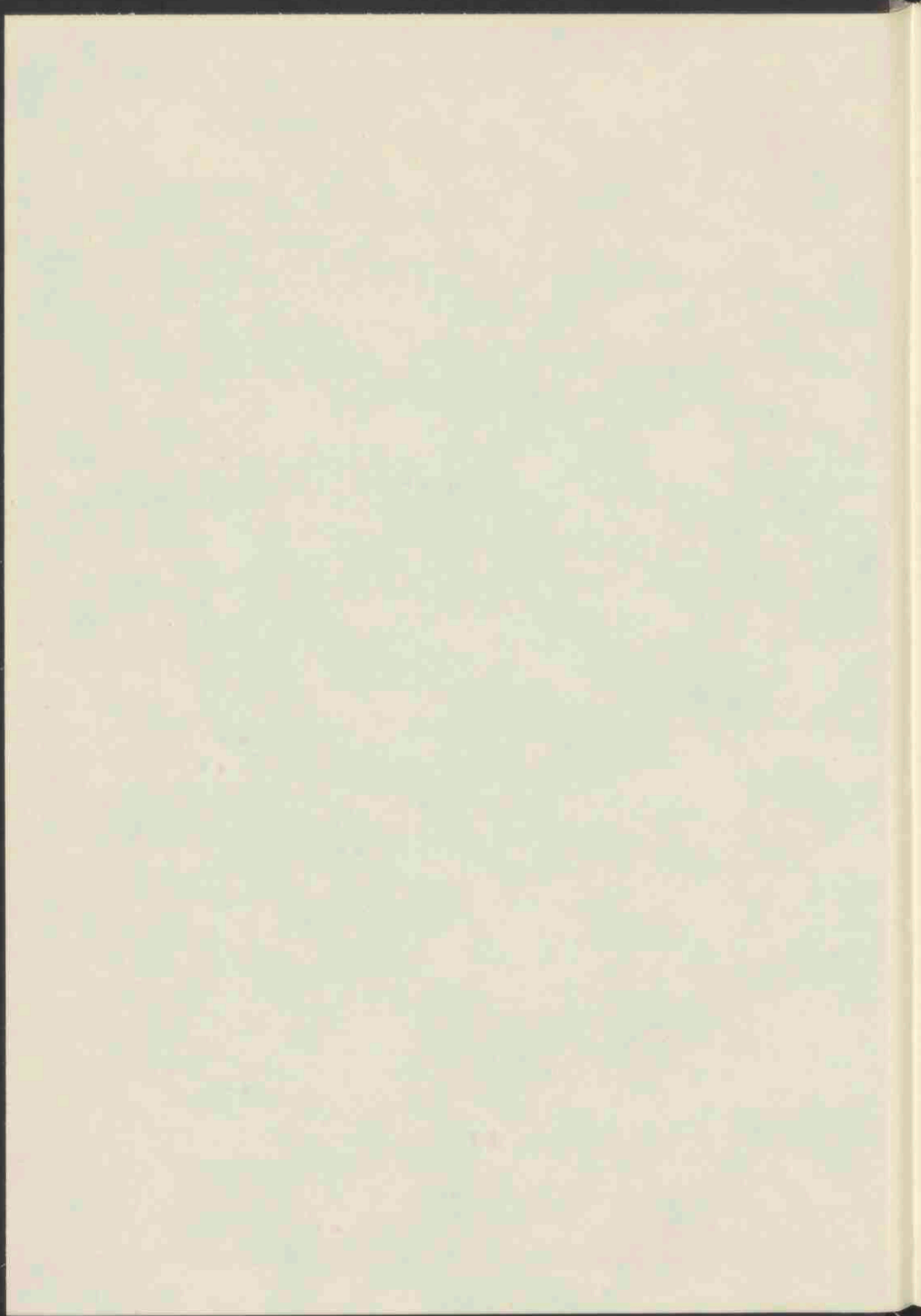
97. Die ...

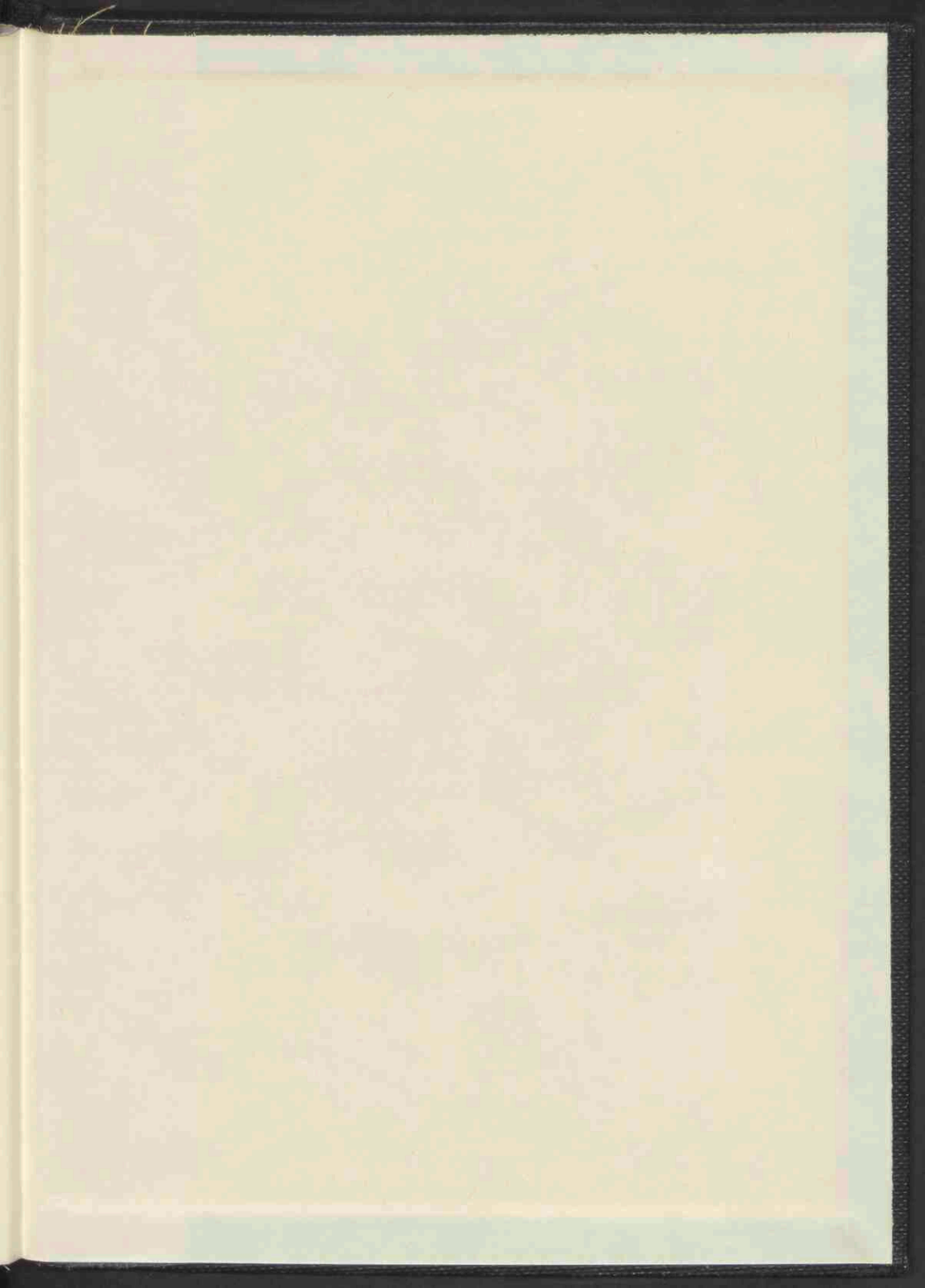
98. Die ...

99. Die ...

100. Die ...

L
T
6